

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

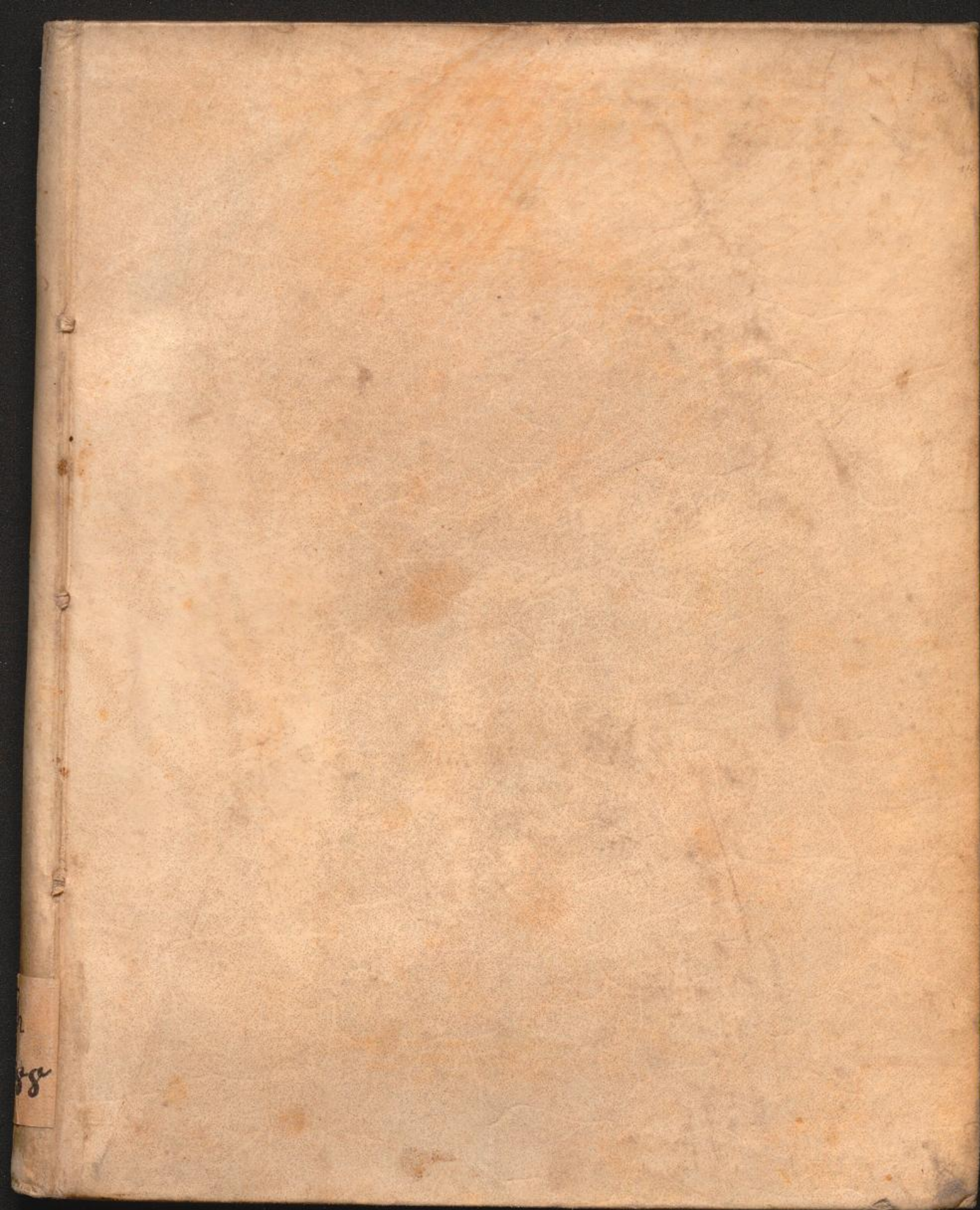
De Institutione Principis Libri Tres

De Meyer, Liévin

Bruxellis, M.D.CC.XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68662](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68662)

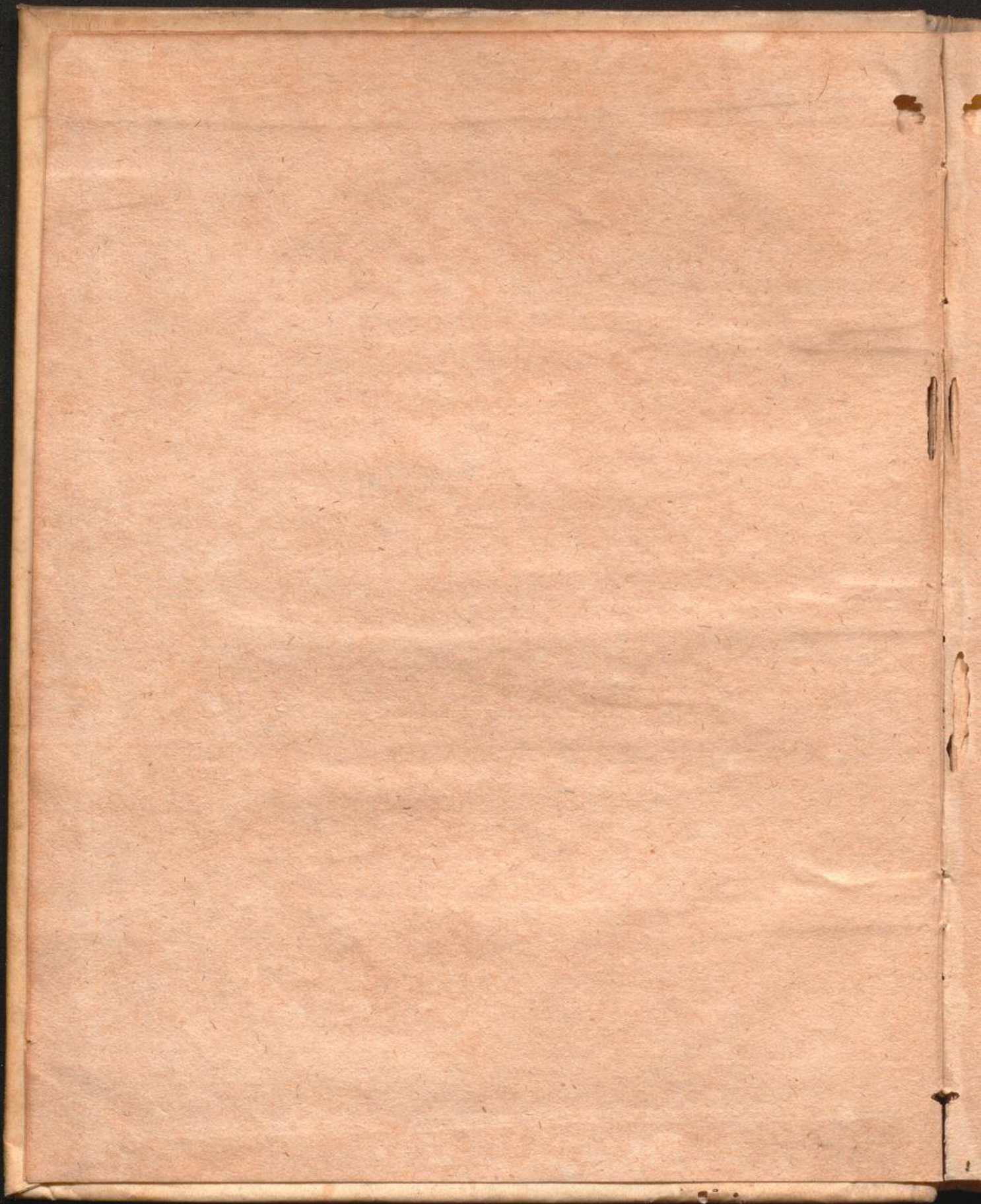

88

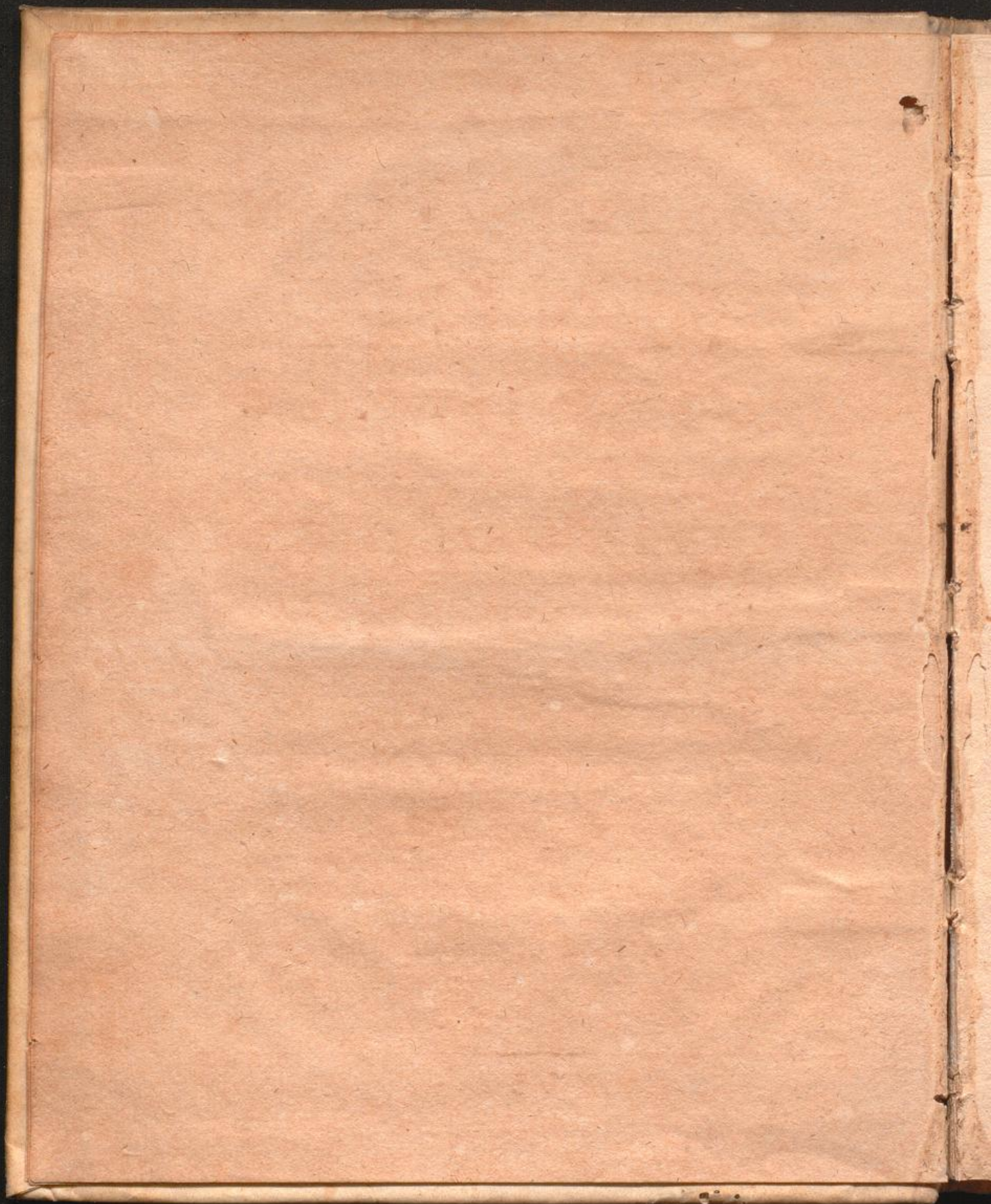
Th. 5788.

X. X
δ

DE
INSTITUTIONE
PRINCIPIIS
LIBRI TRES

AUCTORE

P. LIVINO DE MEYER

È SOCIETATE JESU.

Collegii Soc. Jesu Paderbornæ ab 1717

BRUXELLIS,

Typis EUGENII HENRICI FRICK, Typographi Cæsarei.
M. D. C. C. X V I.

Cum Privilegio & Superiorum permissu.

of
INSTITUTIONE
PRINCIPIS
LIBRARIIS
LOCORIS
P. LIVINGO DE MEYER
SOCIETATE PUBLICA

BRUNNEN

Verlag
M. B. O. V. I.

Carl Neubauer & Co. Leipzig

IN NATALI
SERENISSIMI ARCHIDUCIS
LEOPOLDI
A D
CAROLUM VI.
CÆSAREM AUGUSTUM.

*Ota valent : novus Austriaco de sanguine
Princeps*

*Nascitur. Augustum tolle, Vienna, caput.
Lætaque festivos Germania suscitæ ignes,
Perque vias largè vina vetusta fluant.*

*Danubius flexa præcingat arundine frontem,
Et cava nectareas urna ministret aquas.*

*Thura sacerdotes, & sacris munera templis
Solvite : nunc purâ victima danda manu.*

*Nos quoque natalem pueri celebramus ad aras,
Cumque pia pompam plebe senatus agit.*

Et licet Austriacis Belgæ procul absumus oris,
Non tamen affectu turba remota sumus.
Dividimur spatio: presenti mente tuemur
Omnia: nil illam, quo lubet ire, vetat.
Illa volat, tacitoque subit tua limina passu
Cæsar, & ante sacros volvitur ima pedes.
Hac patri, prolique novæ gratamur orantes,
Et damus in sanctos thura merumque focos.
Utque regat seris domus illa nepotibus orbem,
Publica privatâ vota juvamus ope.
Gratia Cælitibus! quorum tutela cavebit
Stirps sit ut Austriacæ non abolenda domus.
Dumque suis firmus stabit compagibus orbis,
Cæsaribus tellus subdita semper erit.
Hoc pietas meruit, meruit clementia, quique
Candor ab antiquis permanet ortus avis.
Hoc Romana fides sceptro tutata potenti,
Charior & regno religionis amor.
Hoc meruit sine labe pudor, castumque cubile
Principis, & socii vincula pura tori.
Quæque carens fastu, populisque intenta beandis
Austriaco semper pectore cura sedet.
Si vacat annales mundi pervolvere, toto
Invenies nullum mitius orbe genus.
Non hoc sola canit Germania, quæque priorem
Ad dominum gaudens Belgica terra redit.
Ista sagittiferæ tibi dant præconia gentes,
Et meritam laudem, Cæsar, ab hoste refers.
Perfida cum violet dextris data fœdera; nunquam
De vestra quæsta est barbara terra fide.
Illa necat captos: tu captis parcere gaudes
Hostibus: inque feros nil feritatis habes.

Plus

Plus, quid te deceat, spectas, quàm quid tua possit
Dextera: nec vires consulis ipse tuas.
Utque tuo semper comes est victoria marti,
Surgit ab hostili sic tibi cade dolor.
Flore coronatam malles sine sanguine pacem,
Ambit & invitas palma cruenta comas.
A superis decus illud habes: ad præmia velox,
Ad pœnas Princeps lentior ire soles.
Ut tamen assumpta est bello tibi parma coæto,
Ante tuos properant Jusque Piumque duces.
Et cœlum tua signa juvat, fortunaque, Divùm
Imperio, cœptis semper amica tuis.
Causa facit vires, ferroque potentior illa est,
Jusque cum moveas prælia, victor abis.
Stulta quid Austriacas aquilas Aurora laceffis?
Crede mihi, cœlo bella vetante geris.
Jam te Danubius ripà vetat ire sinistra,
Et Boreæ nobis subdidit omne latus.
Cæsar habet muros, positasque paludibus arces.
Ipsa dedit victas Vallachæ terra manus.
Et quamcumque pater terræ tibi tollere partem
Differet, hanc natis postmodo victa dabis.
Ista tuos spectat, Cæsar, fortuna nepotes,
Qui referent factis facta paterna suis.
At tu damna, Oriens, serà tua clade dolebis,
Fraudis & ultores experiere Deos.
Interea ut sceptro succedat idoneus hæres,
Imperii ad curas erudiendus erit.
Musa doce, virtus quo regia semine surgat,
Quòque modo regni grande levetur onus.
Non tibi materies alio quærenda sub axe.
Cæsareas dotes non nisi Cæsar habet.

P dr-

Parvus ad exemplum Princeps formetur avorum,
Perque sui juvenis facta parentis eat.
Non eget externo aomus hæc fugore : aecorem
Sustinet imperii moribus illa suis.
Septima, parve puer, tibi cum numerabitur ætas,
Signaque sol toties per sua flectet equos :
Incipe magnanimæ præconia discere gentis,
Et generis famam fac tueare tui.
Quæque tibi nostræ mittunt documenta Camœnæ,
Perlege : quod fugias, quodque sequare, dabunt.
Invenies illic quid triste, quid utile regno,
Quidque gravet populos, quâque leventur ope :
Et scopulos, quibus allisi perière tyranni,
(A proavis quamvis dedecus illud abest.)
Saturni invenies felicia tempora regis,
(Tempora majores quæ coluère tui.)
Hic canitur prisca pietas redi-viva Rodolphi,
Qui fuit augustos maximus inter avos.
Huic Roma imperium, superique dedère secundi,
Subdidit & fasces Austria prima suos.
Carolus hic legitur, dictus cognomine quintus,
Qui domuit terras, qui domuitque mare.
Quem dominum sensit gemino plaga subdita soli,
Ustaque captivis Africa litoribus.
Hic legitur Leopoldus avus : neque Musa recentes
Nostra silet palmas, Carole sexte, tuas.
Plura quidem natura favens, cultusque magister
Suggeret, & monitis plus valitura meis.
Quæque tibi virtus ab origine surgit avita,
Firma satis per se semina laudis habet.
Sed tamen, ut validi curvent tua lintea venti,
Addere remigii non prohibemur opem.

Spon-

*Sponte sua ad palmam cursu qui tendit anhele,
Hortantis domini voce juvatur equus.
Ut fragiles cita concipiant incendia virgæ,
Mota levi vento crescere flamma solet.
Præda satis per se stimulat; tamen ærea cogunt
Cornua velocem fortiùs ire canem.
Et tibi nitenti transcendere facta tuorum,
Forte aliquod calcar carmina missa dabunt.
Denique si nostri sit gratia nulla laboris,
Affectu saltem non nocuisse ferar.
Et quamvis alii de tanto Principe vates
Altiùs, & plectro magna sonante canent:
At celer officio reliquos anteire laboro.
Parva fero: promptà sed placitura manu.
Quæ cito fert animus, veniunt gratissima semper:
Diminuunt tardæ maxima dona moræ.
Sæpe Deo lectæ primo de flore coronæ
Chrysolitho pretium divite majus habent.
Hoc facit, ante focos quamvis cadat hostia dispar,
Grata sit ut cæso non minus agna bove.
Nempe animum superi plus quàm data munera censent,
Et pretium doni mens facit ipsa sui.
Accipe, parve puer, curâ properata recenti
Carmina, nec timidi despice vatis opus.
Felix! si minimâ possit te parte juvare,
Quæ jacet ante tuos Belgica Musa pedes.
Illa quidem rudis est, oculis neque digna politis,
Et vitium sæclî deterioris habet.
At post Austriacos animosior ire triumphos
Discet, & huic vires Cæsaris arma dabunt.
Tempore quo Phæbum genuit Latonia Delos,
Lata recens numen Græca recepit humus.*

Mox

Mox dedit altrici terræ Deus ille poëtas,
Inque novos docuit nectere verba pedes.
Provida mens primis, & erat cælestis origo
Vatibus. Hos vulgus credidit esse Deos.
Quippe feras cantu, cantu montana movebant
Robora: currentes musa tenebat aquas.
Arma per hanc, palmaeque ducum, regumque triumphi
Nullo casurum tempore nomen habent.
Troia ignota foret, si non cantata fuisset.
Mæonides fama tempora longa dedit.
At Phæbi postquam caruit cultoribus ara,
Perdidit & priscum Græca Thalia decus:
Collibus à patriis Romam migravit Apollo,
Et comites Pindum deseruere Deæ.
Hic illum coluisse ferunt Capitolia, donec
Tota sub augusto Cæsare terra fuit.
Materiam citharæ crebris dabat ille triumphis,
Vinctaque Phæbeâ tempora fronde tulit.
Quæris, cur demum Tiberim mutaverit Istro,
Teutonicum Latio prætuleritque solum?
Nempe iterum sequitur victricia Cæsaris arma:
Nil alibi dignum, quod caneretur, erat.
Perge tuis, Cæsar, remove penatibus hostem,
Creber & Austriaco Marte triumphus eat.
Eugeniusque, minor nec Achille nec Hectore ductor,
Auspiciis vincat, vicit ut antè, tuis.
Phæbus habet lauros, quas circum tempora nectat,
Inque sacrum veniet multa corona caput.

A D

AUGUSTAM IMPERATRICEM
ELISABETHAM

PRIMO PARTU

SERENISSIMI ARCHIDUCIS
LEOPOLDI

F O E G U N D A M.

*Æta novo partu, fœcundaque principe mater,
Solaque Cæsareo digna reperta toro:
Dum tibi Calliope meritos meditatatur honores,
Si vacat, ad laudes & tua sacra veni.
Se tibi Majestas, terræ quæ temperat orbem
Junxit, & imperii sceptrum tenenda dedit.
Pronuba Relligio sponsam deduxit ad aras,
Virginitas niveo ponè secuta gradu.
Et Pudor & socius Decor est comitatus euntem.
Divus Amor castas prætulit ipse faces.
Et super augustos volitans Hymenæus amantes,
Pectora purpureis sparsit & ora rosis.*

a a

At

At Romana Fides tanto praeluxit honori,
Majus & humano contulit illa decus.
Ista tamen vetus est, cantataque vatibus olim
Gloria: sublimem me novus ardor agit.
Tu, quæ materiam, vires quoque suffice vati,
Et fac ne meritis inferiora canam.
Ordinar unde tuæ, dubium est, præconia famæ,
Obruor incepto: copiaque ipsa nocet.
An faciem laudem? Veneris tibi cedit imago.
An mores? Juno non negat esse suos.
Ingenium mirer? Dote hac cum Pallade certas,
Nec renuit palmam cedere victa tibi.
Olim de facie tres inter maxima Divas
Rixa fuit: formam quaque probante suam.
Pastor in Idæo certamina colle diremit,
Judice quo, victrix de tribus una fuit.
Tempore si redeat nostro Paris arbiter alter,
Tres poteris triplici vincere dote Deas.
His par nobilitas, seriesque accedit avorum,
Quæque micant titulis scuta paterna suis.
Altera materno de stemmate gloria stirpi
Surgit, & est gemino sanguine clara domus.
Si quis prima tuæ quærit primordia gentis,
Ille cupit fontem noscere, Nile, tuum.
Ipse vetustatem Cæsar probat: ipse merentem
Judicat Augusto ponere membra toro.
Ipse cupit geminam misceri sanguine stirpem.
Et quid nobilius Cæsare mundus habet?
Fure igitur tanto sub judice tuta superbis,
Et tibi pars famæ salva stat ista tuæ.
Summa tamen laudum est, genito quod principe, serves
Per te victuram, perpetuumque genus.

Cetera

*Cetera deficiunt sensim, fatoque premuntur,
Solaque fertilitas, unde supersit, habet.
Adde quod ingenium, quod forma, & gratia morum,
Grande, sed unius, sint tamen illa decus.
At dare Caesaribus natos, ad publica spectat
Commoda: privato res ea jure caret.
Maternos igitur merito celebramus honores,
Non magis hac ullà dote placere potes.
Non tibi par, nostrum quàm sol despectat in orbem,
Inter fecundas altera nomen habet.
Tu Nioben utero poteris superare feraci,
Quamvis septenà prole bis aucta fuit.
Illa puerperio steriles immiscuit annos,
Tardaue diviso tempore mater erat.
Non tibi post primum cessant turgescere partum
Viscera: nona recens luna resolvat onus.
Quid, quod adhuc primo pubescens flore juventa
Spem duraturæ fertilitatis habet?
Quid, quod alit Caesar generosam in pectore flammam,
Quàm genitor canà possit & esse comà?
Regna suis Niobe nequit dare singula natis,
Scilicet huic Phrygiæ regia sola fuit.
Tu septem numeras populos: totidemque coronis
Cingitur Augusta, Casareumque caput.
Quotque feres natos, totidem potes edere reges.
O, in quot titulos sufficit una domus!
Quid decora enumerem fragilem superantia sexum,
Ætas nulla tulit qualia, nulla feret?
Multa quidem sæclis sunt clara prioribus, & quæ
Nomen ab æterna posteritate ferunt.
Laude pudicitie Lucretia, Marte Camilla
Nobilis, Andromache Penelopeque fide.*

At

At tibi si quisquam veteres heroidas aequat,
Hic soli stellas cedere posse neget.
Quidquid in antiquis prisca est mirata vetustas,
In te collectum, conspicuumque micat.
Utque suis ornat Caesar virtutibus ævum,
Cultaque nil illo sanctius ara videt:
Sic tu virginibus præbes exempla pudoris,
Censuramque tuam, si qua soluta, timet.
Vivite concordēs sæcli duo lumina nostri,
Moribus intactis & probitate pares.
Felix conjugium, & dignum cui conferat æther
Munera cœlesti multiplicata manu.
Deficit in vobis, qui carpit cetera livor,
Et nihil obliquo lædere dente potest.
O facias (te namque colunt) pulcerrima Divum,
Fulta sit ut multâ regia prole domus.
Nullaque sit toto genitrix fœcundior orbe,
Dividat & natis oscula plura suis.
Sint matri similes, sic ut noscatur in illis,
Et genitor tenero possit in ore legi.
Indole præcipue referant animoque parentes,
Gestaque cum niveo grandia lacte bibant.
Hæc, regina, vovent toto tibi pectore Belgæ,
Quæ rata sint, cælo vota probante, precor.
Conjuge cumque tuo canos cum expleveris annos,
Dent tibi, dentque illi, sidera tarda locum.

D E
I N S T I T U T I O N E
P R I N C I P I S
L I B E R P R I M U S.

Ifficiles Heroum ortus quæ causa retardet, Propositio
Et quas, progenies regum jam nata, per artes Operis.
Sit formanda, cano. Vati parete canenti
Vos quibus imperium mundi committit ab alto
Numen, & optatos spondet Lucina nepotes.
Magnæ molis opus, mentem inspirare juventæ
Sublimem, atque ipsis virtutem affundere cunis.
Dein scelerum genus omne, trucemque avertere pestem:
Ne qua lues serpatque animo, fundatque venenum.
Præcipuè hic Musis fudet labor. Omen ab ipso
Proles lacte trahit: spes hinc censenda futuri.

A

Ad-

2 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Adfis ô, faveasque pater, qui pectora vatûm
Fonte rigas sacro, & coeli super ardua tollis:
Adfis, propositoque pares in carmina vires
Suffice, & ignavum remove de pectore frigus.

Operis de-
dicatio Ca-
rolo VI.
Cæsari Au-
gusto post
natum Leo-
poldum
Archiducem.

Tuque adeo Scythicum terras qui classibus Istrum,
Eoasque fugas acies, celeresque sagittas
Parthorum, domito si jam vacat hoste reverti,
Et capiti meritas Pindo decerpere lauros,
Cæsar ades: tibi surgit opus. Data mascula coelo
Progenies te læta vocat: quam maxima Divûm,
Austriacæ tutela domûs, matrique patrique
Detulit, & morti stirpem subduxit avaræ.
Sic equidem spondebam animo, sic vota ferebant
Europæ, multa ut faceret te prole parentem
Augusti consors thalami. Qua dignior inter
Teutonicas nunquam surrexit origine matres,
Seu formam spectes, seu mores, seu genus alta
Stirpe ducûm. Dotes sed enim supereminet omnes
Relligionis amor, suspensaque regia templis
Munera, & oblatus sacris puer aureus aris.
O quæ vota piis concepta parentibus! ipsum
Dum teneris mater puerum complexa lacertis
Virginis ante aras posuit, coeloque dicavit.
Sancte pater, tuque ô coeli regina, recentem
Accipite hanc animam, munusque agnoscite vestrum.
Quæ, precor, intactos spondet si innoxia mores,
Labis & expertes lustris venientibus annos,
Vivat, & imperio crescat matura paterno:
Sin aliquam admittet lethali crimine noxam
Degener, & famam laudis violabit avitæ,
Tollite, præsentique scelus prævertite letho.
Talibus orabant superos, arasque tenebant.

Illu-

LIBER PRIMUS.

Illustres pietate animæ ! si quid mea possunt
 Carmina , & ad feros transibit musa nepotes ,
 Nulla dies memori victuros eximet ævo ,
 Austriacas Ister famulo dum gurgite terras
 Alluet , imperiumque aquilæ sublime tenebunt.
 Altera jam supereff venturam cura juventam
 Excolere , & justas Leopoldo scribere leges.
 Ergo ades , & tenuem , Cæsar , ne despice musam ,
 Dum præcepta canit , proavis quibus æmula virtus
 Surgit , & ad priscos generis formatur honores ,
 Æquatura patris famam , partosque triumphos.

Diva parens rerum , causas mihi pande latentes ,
 Pauperibus partus facilis numerosaque proles
 Cur veniat , lassetque sinus atque ubera matrum ,
 Lentior augusti nascatur sanguinis hæres ?
 Interea pia magnificis altaria donis
 Matrona accumulât , numenque in pignora poscit ,
 Et tardum precibus cœlum votisque fatigat
 Nequidquam : raro solvuntur viscera partu.
 Rustica simplicitas sed enim , sine thure , quotannis
 Fœta tumet , geminatque utero natura feraci
 Progeniem : jamque ipsa penum consumit agrestem
 Turba frequens. Tædet miseros genuisse parentes.
 Hæc ego : cum se Diva oculis Natura videndam
 Obtulit. Huic ingens humeris pendeat amictus
 Versicolor , specieque nitens & imagine rerum.
 Namque hic terrarumque orbem , & maria omnia circum
 Argento fluere , & Zephyro vada summa moveri
 Cernere erat , bijugos Neptunum flectere currus ,
 Et gemmis lucere rotas , lucere tridentem :
 Nereïdumque choros juxta , atque immania cete
 Et sorbere lacus , & reddere naribus undas :

Consultur
 Natura re-
 rum om-
 nium pa-
 rens , cur
 regum pro-
 les rarior
 difficilior-
 que , pau-
 perum nu-
 merosior
 passim faci-
 liorque nas-
 catur.

Naturæ va-
 ti apparen-
 tis descrip-
 tio.

4 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Stare nemus contra , & flavis circumdare pontum
 Aggeribus , viridesque agitari flatibus ornos :
 Tellurem genus omne hominum , genus omne ferarum
 Incolere , & pictas ramis habitare volucres.
 Singula quæ tenui innevit sapientia filo ,
 Secula dum , ingentesque polorum condidit axes.
 Omnibus his alimenta parens Natura ministrat
 Desuper , & toto vegetans se corpore miscet.
 Omniferam sequitur , turgentiaque ubera mulget
 Fertilitas , solersque utero Lucina tueri
 Semina , & ignotas matura vocare sub auras.

Rationem
 natura red-
 dit rarioris
 difficilioris
 que partus
 principum:
 quod ad eos
 formandos,
 celestium
 virtutum
 (quæ sub
 Nympha-
 rum forma
 inducun-
 tur) opera
 multiplex
 requiratur.

Talia miranti , pictâque in veste tuenti
 Alma parens sic orsa loqui. Mihi mille ministrant
 Diversorum operum famulæ. Circùm aspice formas
 Nympharum ætherias : tua te quæsita docebunt,
 Progenies cur rara sinu se regia fundat.
 Nam non ante leves implet vagitibus auras
 Materno erumpens utero , quàm mille morantem
 Formavere manus , vitioque dedere carentem.
 Tantum effata , fugat nubes cœlumque serenat.
 Agmen olorinis veluti dum nubila pennis
 Deferit , ima petens placido per inania gyro :
 Et nunc summa super Cynthi fastigia pendet ,
 Mox ripas legit , & gelidi vaga stagna Caystri :
 Effusæque vadis volucres candentia tingunt
 Colla lacu , motisque irrorant tergora pennis :
 Haud aliter summo vidi crebrescere cœlo
 Agmina Nympharum , ac sensim propiora tenere
 Culmina , jamque humiles plantis contingere terras.
 At me divinus subitò circumstetit horror.
 Mox tamen obtutu Divas audacia venit
 Quasque notare meo , & veniendi discere causas.

Pri-

LIBER PRIMUS.

Prima nitens oculis, & latâ fronte decora
 Majestas graditur, genus ipso à numine ducens.
 Sceptrum dextra tenet, fulgentem læva coronam.
 Tantaque sublimes crescens confurgit in auras,
 Ut pedibus terras, & olympum vertice pulset.
 Ipse venustatem miror, formosaque magnæ
 Ora Deæ: quo vētat iter? cui dona parentur?
 Tum Natura mihi dedit hæc responsa roganti.
 Hæc sedes petit augustas, hæc pignora regum
 Format agens, primisque decus vagitibus afflat.
 Luminibusque faces & amicos fulguris ignes
 Implicat, & blandum terrori miscet amorem.
 Puro deinde leves irrorans nectare cunas,
 Magnam animam, plenamque sui diffundit, onusque
 Ferre docet mundi, sceptrique laboribus æquat.
 Marmor uti Pariis decisum rupibus olim
 Cui manus artificis decus addidit, accipit ora
 Vera Dei: stat forma Jovis, fulmenque coruscat.
 Haud secus effingit regalem ad grandia mentem
 Nympharum princeps Majestas. Nec mora cœpto
 Ulla operi, requiesque datur: fugat otia Virgo,
 Maturans virtutem & dignos principe mores. |
 Tum proceres, cunas circum longo ordine stantes
 Obsequium puero, & meritos impendere honores
 Diva docet, celsisque iterum se nubibus abdit.

Dein focias, quibus egregium partita laborem,
 Selectas toto Natura ex agmine Nymphas
 Accelerare jubet. Galeâ Bellona comanti
 Tecta caput, nodoque sinus collecta fluentes,
 Ardentisque furore oculos circum omnia volvens,
 Profilit arma ferens, clypeum (Vulcania dona)
 Fatiferosque enses, & acutæ cuspidis hastas,

5
 Prima Re-
 gum nu-
 trix Maje-
 stas. De hac
 notum est
 illud Naso-
 nis: *Qua-
 que die pri-
 mum est edi-
 ta, magna
 fuit.*

Bellona ex-
 cum Martis
 furorem
 pueris Re-
 gum nas-
 centibus
 inspirare
 nititur.

Tym-

6 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Tympanaque & lituos, belli instrumenta cruenti.
 Omnia quæ augustis suspendere postibus ardet.
 Mulciber his irasque, dolosque afflaverat atris
 Follibus, & stygiis candentia tinxerat undis.
 Quòque magis noceat, bellique inspiret amorem,
 Aspera mox pugnae, Martisque docere furores
 Diva parat: plenis equitatum educere campis,
 Et densare virum latera, & glomerare per ignem,
 Nutantesque animare acies, & vulnera ferri
 Cruda pati, pulcræque metum contemnere mortis.
 Belligeram circum (Genus exitiale) fremebant
 Armatae facibus Diræ. Micat horrida torvis
 Flamma oculis, faniemque vomunt cervicibus angues
 Terribiles spiris, humerosque ac pectora lambunt.
 Imperat his Bellona sequi quocumque feretur.
 Limina tum spectat, fulgentesque ære columnas,
 Et fastu ingenti minitantiæ culmina cælo.
 Cæsaris hæc domus. Hic prisco stant marmore signa
 Porticibus longis, antiquæ gentis origo.
 Interiora tenent parvi incunabula regis,
 Blandus ubi molles efflat de pectore somnos,
 Delicium patris, & sceptri dignissimus hæres.
 Evolat huc Bellona minax, Furiasque laceffit
 Occultum ut totis inspirent ossibus ignem,
 Atque dolos, atque arma ferant, irasque, facesque,
 Et de vipereis abruptos crinibus angues
 Conjiciant, stygioque aspergant pectora tabo.
 Jamque pedem tectis furibunda inferre parabat.
 Obsistit, lævâque trucem, gladioque retardat
 Justitia, & primos meritò sibi poscit honores.
 Instantemque, & multa oculis animoque minantem
 Arcet, agens retrò; gressumque ad limina perfert.

Bellonam
 præit Justi-
 tia, docet-
 que, nihil
 æquè ca-
 vendum re-

Ni

LIBER PRIMUS.

7

Ni faciat : cæca arma sonent , ferus omnia mavors
 Vertat in exitium , foedetque cruoribus orbem.
 Tum duplices Astræa manus ad sidera tollens ,
 Adsis ô , si justa peto , si legibus , inquit ,
 Astra Deus terrasque regis : mihi cedat Erinnyis ,
 Detque locum. Liceat nostris mansuescere primùm
 Auspiciis , legesque pati quas ponit olympus ,
 Et belli jura , & primordia discere pacis.
 Tempus erit , quo regna sinam sua jure tueri
 Magnanimos reges , & pellere finibus hostem.
 Audiit , & summo cæli de vertice numen
 Dicta probat , primamque jubet succedere tectis
 Justitiam. Subit illa fores , ostroque jacentem
 Regalem amplexu puerum petit. Ille ubi sensit
 Oscula , divinumque animæ cælestis odorem ,
 Erigitur , teretesque manus circum ubera volvit :
 Nutricemque suam totis haurire medullis
 Gaudet , & imperii primas agnoscere leges.
 Illa fovet , mollitque animos , & temperat ignes.
 Quidque ferant , quid jura vetent , quid fasque , nefasque
 Diva docet : ne regna ferox aliena laceffat
 Ambitio , cedatque dolis & viribus æquum.
 Turpe fidem violare datam , jurataque dextris
 Foedera , perfidiæque ultores temnere Divos :
 Finitimos terrere metu : vexare tributo
 Subjectos : tenuique inopum ditescere prædâ.
 Omnia quæ teneris pueri Dea sensibus indit.
 Dulce rudimentum , & venturæ gloria famæ ,
 Principiis si fera bonis responderit ætas.

Post hæc armipotens gressum Dea sedibus infert ,
 Jam melior , patiensque regi. Stridentibus alis
 Diffugiunt Furiaë : quarum Æacus acer ahenis

gibusquàm
bellum in-
justum.

Fraudibus
dolisque
fugatis , in-
justi belli

Cru-

8 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

comitibus,
bellum ad
æquitatis
regulas ex-
actum geri
licite po-
test.

Crura premit nodis, serpentumque educat atris
Visceribus pascens, & spumâ Cerberus albâ.
Evocat has, laxatque cavis furialia monstra
Carceribus, vindex terras si quando nocentes
Peste parat numen vastare, aut perdere ferro.
At nunc justa fugat Diras Bellona cruentas,
Atria ne fœdent turpi regalia tabo.
Scuta quoque & gladios, & spicula tincta veneno,
Hastasque, clypeosque, & rubras sanguine parmas,
Ferre jubet, nigroque recondere cuncta sub orco.
Scilicet & solis, quibus arma coërceat, armis
Induitur: si forte minax in prælia rumpat
Parthus eques, turbetque inopino fœdera bello.
Seu patriæ reddenda quies, ferroque domanda
Seditio, & populos contra juvat ire rebelles.
Hos motus, hæc arma probat Deus arbiter æqui.
Dein placidis puerum stringens Bellona lacertis,
Munera parva sinu fundit, quæ Mulciber igne
Coxerat innocuo, fulvoque poliverat auro.
Volvuntur galeæque leves, ensesque, tubæque,
Parmulaque, & fulgens indo lorica pyropo,
Ætneæ labor incudis. Puer omnia lustrat
Dona oculis, audetque aciem contingere ferri:
Et belli speciem feros meditatur in annos,
Par veniat dum vis animo, maturaque marti
Virtus, nec patriis impar fortuna triumphis.

Pax & Fer-
tilitas sua-
vissimæ
principum
nutrices.

Hæc inter, geminæ regalia tecta sorores
Pax & Fertilitas subeunt: quarum altera olivæ
Prætendit ramum, pleno fert altera cornu
Veris opes, nitidisque autumnæ dona canistris.
Non ultrò Bellona locum jam cedere Divis
Abnegat, atque abiens aditum venientibus offert.

Post-

Postquam introgressæ, calathis sua munera primùm
 Deponunt, placidoque addunt hæc insuper ore.
 Incipe parve puer manibus contingere ramum
 Quem ferimus, mitique animum submittere paci.
 O quanta Austriacis tollet se gloria rebus
 Auspicio tali! pingui quæ copia terræ!
 Florentes opibus populos, atque aurea cernes
 Secula. Non campis segetes, non collibus uvæ
 Defuerint. Facili tellus dabit omnia partu.
 Saturnique tuis succedent tempora regnis.
 His dictis, pueri fœcundo tempora ramo
 Ter Divæ tetigère, ter oscula pressa dedêre.
 Ast illi subitò sanguis mitescere venis
 Incipit, & blando succendi pacis amore.
 Ipsa ministeriis Divarum assistere gaudet
 Cuncta probans, operisque levat Natura laborem.
 Tum placido rerum genitrix sic ore profatur.
 Aspicias ut Nymphæ, & totus conspiret olympus
 Unius in pueri cultum? Fugat illa frementem
 Eumenidum turbam, & natam serpentibus iram.
 Hæc oculis fulgorem indit, floremque juventæ
 Purpureum, & fronti lætos diffundit honores.
 Illa cavet ne sanguis iners præcordia circum
 Torpeat, utque animo virtus inolescat avorum.
 Altera demit onus curis quæ sceptrâ sequuntur,
 Quæque diem noctemque gravant. Hæc æthere puro
 Temperat ingenio vires, arcetque stuporem.
 Cælicolûm pars nulla vacat. Tu desine lentos
 Incusare sinus matrum, prolemque morantem.
 Haud tenuis labor est animam formare capacem
 Imperii, sceptroque parem, populisque regendis.
 Et jam rara colunt sceleratas numina terras,

B

Ter-

Difficulta-
 tem in or-
 nanda re-
 giis virtu-
 tibus anima
 natura
 exaggerat.

10 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Territa criminibus, fastusque exosa superbos.
 Vixdum etiam magnis inflectimus æthera votis.
 Cæsaris at pietas cœlum movet. Illius ergo
 Virtutum chorus omnis adest, terrasque revisit.
 Neve putes faciles animis sublimibus ortus,
 Cetera nunc operis spectata molimina tanti.

Vix ea fata: procul sonuit clangoribus æther,
 Æreaque incurvo crepuerunt cornua cantu.
 Qualis ubi ruit in sylvas effusa Juventus
 Venatrix, cingitque cavas indagine valles.
 Tum si forte feram sublatis naribus acres
 Excivère canes: ruit hæc procul ardua montis
 Terga super: resonat latratu lucus acuto.

Amor Dianæ
 principibus
 innatus.

Respicio, celeresque oculos per inania volvo.
 Ecce sagittiferam circum glomerata Dianam
 Agmina Nympharum celsæ de montibus Idæ
 Venatu referunt cæsarum ingentia bis sex
 Terga suum, totidemque madentes vulnere cervos.
 Eminent has inter, sociasque excelsior omnes
 Despicit, & medio graditur Latonia cœtu.
 Huic pharetra ex humero pendet demissa sinistro,
 In manibusque Deæ laxatis cornibus arcus
 Cernitur: infusos collo movet aura capillos.
 Hinc latus, atque illinc, maculoso vellere pardus
 Ambit, & aurati fulgent sub cruribus ungues.
 Par Nymphis cultus. Comitum Diana sagacem
 Evocat Harpalycen, qua non solertior ulla
 Vestigare feras, & vincere cursibus Euros.
 Cui Dea: jam prædæ fatis est. Finite laborem.
 Aura monet vitare graves venatibus æstus.
 Et jam frater equis sublimem pulsat olympum.
 Præcipitate moras, & iussa capeffite nostra.

Est

Est prope Danubii ripas augusta recessu
Insula, dives opum, & superis gratissima tellus :
Magnus ubi terras Phæbo sub utroque jacentes
Temperat imperio Cæsar. Mihi nobile fanum
Ipse dedit luco in medio : semperque recentes
Postibus exuviæ pendent ; canentia torvi
Colla caputque lupi, cervique fugacia nuper
Cornua, setigerique minaces fulmine rictus.
Olli optata diu proles jam mascula patri
Nascitur, & primas rumpit vagitibus auras.
Hæc mihi non vanus fert nuntia frater Apollo.
Huc celerare gradum, & captæ dare munera prædæ
Fert animus, studiisque infantem accendere nostris.
Florentem ut dederint postquam tria lustra juventam,
Incipiat nemora alta sequi, volucrique sagitta
Figere, vel densis includere retibus aprum.
Dixerat. Extemplo Nymphæ cecinere receptus.
Mox agilem, & querno crepitantem robore currum
Prædâ onerant, humilesque super nigrantia volvunt
Terga rotas. Capreas Lalage, levioraque Damas
Corpora fert humeris, onerataque colla cruentat.
Cornipedes jungunt aliæ, & spumantia frænis
Ora premunt : aliæ pendentia cornua tergo
Expediunt, spirisque auras ingentibus efflant.
Quatuor insignes hinc atque hinc plaustra molossi
Custodes servant, avidosque cupidine prædæ
Terrent dente canes, & hiantia vulnera lambunt.
Ut ventum ad parvi penetralia principis, & jam
Clara repercusso sonuere palatia cornu :
Corpora nigra fues, & obeso tergo cervos
Provolvunt manibus Nymphæ, tectisque reponunt.
Tum Dea quæ sylvas & opacos ilice montes

Dianæ ad
commen-
dationem
venationis
oratio.

12 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Incolit , hæc blando arridens simul addidit ore.
Parve puer , magni spes & fortuna parentis ,
Munere quem raro terris concessit olympus ,
Accipe quæ ferimus venatûs præmia nostri.
Magna dabunt alii ; collectas æquore gemmas ,
Craterasque auro solidos , rubrique nitorem
Chrysolithi , & missos peregrino ex orbe tapetas.
Tu ne sperne , precor , neque munera despice nostra.
Fastus abest illis ; sed adest secura voluptas ,
Curarumque fugax animus , prædæque cupido
Innocuæ , lætusque labor. Neque numina cessant
Nostra fatigato diffundere corde soporem.
Adde quod hæc magnis placuere heroibus olim.
Dictæas crudum haud puduit vexare lænas
Alciden , nervoque feras agitare sonanti ,
Et tolerare sitim , & somnos captare sub antro.
Et nunc ille animam sublimibus addidit astris.
Utque alios taceam , memorat quos prisca vetustas ,
Nostra pater , proavique , antiquaque stirpis origo ,
Interdum posito coluerunt numina scepro.
Tu quoque , care puer , studiis assuesce tuorum ,
Desidiæque animos & edacibus eripe curis.
Dixit , & auratam ex humeris tulit illa pharetram ,
Arcumque , & multâ satiatis cæde sagittas ;
Suspenditque toro. Referunt vestigia Nymphæ ,
Assuetosque petunt saltus. Dant ærea signum
Cornua , queis lucus procul omnis , & omnia latè
Antra sonant ; catulisque feræ tremuere relictis.
At puero innocuus circum calor ossa cucurrit.
Inde ubi ter quinis surget natalibus ætas ,
Crescet amor sylvæ : terrentia cornua damas ,
Latratuque audire canum , crudosque tueri

Vul-

Vulneribus gaudebit apros. Tum sidera postquam
 Hesperus accendet, radiis & roscida plenis
 Cynthia sparget humum, referent imitantia veros
 Somnia venatus, prædamque sequetur inanem.

Parte aliâ, galeâ insignem cristaque rubenti
 Adventare Deam aspicio, cui ferreus umbo
 Pectus obit, tremulasque nitore reverberat auras.
 Hasta gradum firmat sublimi cuspide fulgens.
 Quid ferat? unde genus? quo gressum Diva? requiro.
 Tum Natura mihi, lateri quæ semper adhæret
 Cuncta docens, summo natam Jove Pallada cernis.
 Hanc cerebro sine matre tulit, fuditque sub auras
 Rex superum, inque rudes jussit descendere terras.
 Nondum notus erat mansuetæ ramus olivæ,
 Tela nec Assyriam distinxerat aurea lanam,
 Cum Dea missa polo varias mortalibus artes
 Detulit, atque animis tenebras decussit inertes.
 Ante sub ilicibus, vel opacæ tegmine rupis
 Durabat mortale genus. Glans aspera victum
 Lapsa dabat, torrensque nivalibus auctus ab undis
 Arida limosâ relevabat pectora ripâ.
 Curia nulla fuit, non pœna nocentibus ulla.
 Indomitus nullis parebat legibus orbis.
 At postquam feritas animorum victa recessit
 Palladis auspicio: mox cingere mœnibus urbes
 Cura fuit, nuperque habitatos spernere saltus.
 Diva cavas primùm docuit sulcare carinas
 Æquora, curvatisque Aquilonem includere velis
 Jussit: & audaces didicerunt sidera nautæ.
 Illo etiam leges Tritonia condere cœpit
 Tempore, & augustis partiri regibus orbem.
 Pierides simul illa Deas Heliconia tempe

Pallas, Dea
 sapientiæ,
 artiumque
 inventrix,
 præcipuas
 in forman-
 dis regum
 pueris par-
 tes habet.

In-

14 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Incolere, illustresque ducum celebrare triumphos
Suasit, & æternis oblivia tollere musis.

Hæc olim, cum prima solo vestigia pressit.

At nunc Diva etiam regum natalia curat

Sidera, ne quid iners & frigidus axe Bootes

Peccet, vel nimio noceat Leo fervidus igne.

Temperies media est, qua parte benignior astris

Aura venit: superis domus optatissima Nymphis.

Colligit hinc veri radios, queis nubila tardi

Dislipat ingenii Pallas, mentisque recessus

Limat, & obtusos accendit lumine sensus:

Præteritique facit memores, motusque futuros

Præmonet, & rebus lucem præsentibus affert.

Nonne vides pueri ut frontem ter lumine lustret

Ætherio, primosque fuget caliginis ortus?

Felix ô, cui nascenti sublime Minerva

Contulit ingenium! Non cœlo illustrior ulla

Dos venit, & votis magis exoptanda parentum.

Regni etenim fortuna ruit, nisi regia virtus

Sustineat, curasque extendat ad omnia princeps,

Imperiique graves per se moderetur habenas.

Hactenus, & subito vocem Natura repressit,

Avertitque gradum, & retrò tremefacta refugit.

Fronoso veluti cum se movet aggere serpens

Lubricus, & foliis subter sonat arida tellus:

Ille rubos inter reptans, mox emicat altè

Cæruleus squamis, horrendaque sibila mittit:

Quem simul erectum sinuosos vidit in orbes,

Corripuitque gradum, stivamque reliquit arator.

Ad veneris
vagæ aspe-
ctum ex-
horrescit
natura.

Haud secus incussit subitum Cytherea timorem

Visa procul, pharetraque puer metuendus & arcu.

Illa vehebatur geminis lasciva columbis

Ida-

Idalium linqvens : ubi mollis amaracus aras
 Thure vaporatas fertis florentibus ambit.
 Jamque propinquabat tectis, virusque parabat,
 Et pueri totis incendia ferre medullis.
 At Natura graves versans sub pectore curas,
 Hæc secum : Mene hanc terris avertere pestem,
 Nec posse obscœnas Veneris compescere flammæ?
 Cumque ego legitimo dextras conjungere nexu,
 Et castis sobolem thalamis educere tentem,
 Ipsa vagas Cytherea faces, foedamque perustis
 Visceribus spargatque luem, fundatque venenum?
 Quid memorem quæ damna meis conatibus affert
 Improba? Vix utero proles concepta recenti,
 Solvitur ante diem informis; neque matris honorem
 Accipit, exhausti vitio matrona mariti.
 Nos tantum scelus, & furias patiemur inultæ?
 Sunt illi sua regna, Paphos, Cyprusque. Quid orbem
 Subjicere imperio, mundique affectat honorem?
 Dixit, & extemplo Nymphis de millibus unam
 Diva Pudicitiam vocat, ac sic ore profatur.
 Vade age scande polum, superasque elapsa sub auras,
 Junoni mea dicta refer, cui vincula curæ
 Casta tori, Veneremque diu execrata nefandam
 Fida Jovis conjux monstris magis omnibus odit.
 Quippe memor veteris, socia cum Pallade, culpæ:
 Cum geminas victrix irrisit adultera Divas,
 Judicio Paridis, partoque superba triumpho.
 Scilicet ex illo, coeli regione fugatam
 Carcere conclusit Paphio, circumque sonantem
 Oceanum fudit, vastisque coërcuit undis.
 Et vetuit ne foeda polum, terrasque revifat.
 Quid tamen ista juvant? Totum furibunda per orbem

Pudicitiam
 Nympha-
 rum unam,
 ad Iuno-
 nem Natu-
 ra mittit,
 de licentia
 veneris ex-
 postulatu-
 ram.

Fer-

16 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Fertur ovans , regumque etiam corrumpere tædas
Audet , & infanis accendere pectora flammis.

Adsit , opemque ferat. Junoni hæc nuntia ferto.

Paruit , & nivei assumens insigne pudoris ,
Virgineas posuit circum sua tempora vittas.

Inde , velut nervo fertur stridente sagitta

Alta petens , fallitque aciem , & se nubibus infert :

Haud aliter Zephyros super & convexa serena

Nympha volat , notisque Deæ cita sedibus adstat.

Purpureo gemmisque gravi regina sedebat

Sublimis folio , & sceptrum regale tenebat.

Quæ simul aspexit subeuntem sidera Nympham

(Novit enim , & teneræ præfecerat ipsa juventæ)

Quæ causa impulerit commissas linquere terras

Effari jubet. Illa oculos demissa modestos

Cuncta refert , Venerisque pudenda piacula narrat.

Quam me virginibus voluisti impendere curam ,

Maturasque viro & thalamis servare pudicis ,

Illecebris Cytherea suis , dulcique veneno

Abripit , & cæco cogit servire furori.

Quid memorare juvat scelerum numerumque , modumque ?

Nulla veneficiis secura furentibus ætas.

Virginitasque , pudorque jacet : connubia servant

Rara fidem : cedunt victricibus omnia flammis.

Nec Cypro contenta coli. Scelerata per orbem

Explicat imperia : & populis ditione subactis ,

Nunc etiam regum temerare cubilia tentat.

At natura parens tantum perferre dolorem

Posse negat , supplexque tuis advolvitur aris.

Affer opem , Veneremque doma. Nisi pronuba falso

Diceris , & thalamis vindex dare jura maritis.

Juno Irim
de cælo
mittit ,

Talibus inflammata animum Saturnia dictis ,

Irim

Irim purpureo descendere iussit olympo,
 Hæc Veneri mandata ferat. Procul orbe faceffat
 Lena procax, Cypronque petat, turpesque recessus
 Idalii: vel Lemniaco clam regnet in antro,
 Claudus ubi pulcram accipiat, foveatque maritus.
 Mollia quid totum contagia mittit in orbem?
 Ergo illi mea jura licet violare? pudicos
 Criminibus maculare toros? confundere semen
 Ambiguum? numenque impunè laceffere nostrum?
 Non ita: dum superest jaculandus nubibus ignis.
 Necdum Helenæ raptus, Paridisque infamia furta
 Excessere animo, non belli causa nefandi,
 Pœnaque raptoris. Tumidam meminisse decebat
 Excidii Troiæ, & vindex quid dextera possit.
 Rumpe moras, Venerique hæc fer regalia jussa.
 Cedat humo, populosque levet, pontumque revifat
 Natalem, & spargat torvis incendia monstris.
 Dixit, & accendit veteres quoque Palladis iras.

Iris at interea multa vi sulfuris arcum
 Imbuerat, piceasque onerarat grandine nubes.
 Imbris cærulei radios, Austrosque sonantes
 Addidit, & ruptis casuros nubibus ignes.
 Jamque sub adversum descendit turbida solem.
 Nec mora, præcipitant nimbi, tonat arduus æther:
 Responsant valles, revolutaque murmura reddunt.
 At simul hanc cœli ardentem regione propinqua,
 Fulminibusque polos, terrasque micare coruscas
 Conspicit alma Venus: pavidas fulgore columbas
 Flexit, & Idaliis præceps se condidit umbris.
 Quippe animo, quid Diva ferat, præsenferat. Illam
 Risit, & his profugam verbis Natura secuta est.
 I, pete dotales tenebras Vulcania regna,

mandans ut
 ex princi-
 pum aulis
 Venerem
 infamem
 abigat.

Iris fulmi-
 ne tonitru-
 que armata,
 Venerem
 fugat.

18 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Cyclopumque domos, & nigris tecta caminis
 Horrida. Quid stygio differs incendia regi?
 Furva tibi sterilisque sinu Proserpina dudum
 Supplicat, & prolem magno pro munere poscit.
 Nos, sine te, dulces dabimus cum foenore natos
 Cæsaribus, castosque effuso nectare mores.
 Postquam pulsa Venus, nondum secura quievit,
 Extimuitque dolos. Reducem Junonis ab arce
 Diva Pudicitiam verbis compellat amicis.
 O dilecta mihi ante alias, qua sospite terris
 Constat honos, thalamisque fides, & prisca juventæ
 Simplicitas: tibi florentes committimus annos,
 Cæsareæque domûs sobolem. Tu limina custos
 Prima tene, fallax ne rumpat in atria pestis,
 Dissimulans cultum, & formam mentita priorem.
 Blanditias Veneris comites, risusque falaces
 Pelle procul. Mihi crede, latens Cytherea sub illis,
 Occultum per iter, vixque observabile serpit.
 Mille artes illi, species sunt mille nocendi,
 Infidiæque, dolique, & fucis illita semper
 Forma novis: laqueis perit irretita juvenus.
 His monitis edocta, subit penetralia virgo
 Principis, atque artes puerum præmunit ad omnes:
 Illecebræque fugax, & non penetrabile pectus
 Fraudibus Idaliis, stimulis accendit honesti.
 Illi paulatim calefacta per ora cucurrit
 Virgineus pudor, & torpens ad lubrica sensus.
 Felices animæ, quas nulla Cupidinis aura
 Contigit innocuas! Species formosior oris
 Emicat, ingenuoque nitescit flore juvenus.
 Sic ubi vere novo radiis pinguntur eo
 Narcissi, violæque, & olentis germen anethi,

Natura
 prolem Cæ-
 saream Pu-
 dicitæ cu-
 stodiendam
 committit.

Am-

Ambrosiæ fulsere comæ : dant prata colores
Mille novos : minio tellus variata superbit.

At Natura gravi gaudens defuncta periclo,
Et cœpti studiosa operis, properare ministras
Læta jubet, meque his compellat vocibus ultrò.
Aspicias ingenti quàm sint formanda labore
Pignora, quæ regnis olim suprema paternis
Jura dabunt. Non sic rapidis exercita flammis
Unda furit, vitiis virtus ut certat, & ingens
Indomitis pugnans surgit quæ gloria monstris.
Nullam animis dat Tisiphone truculenta quietem,
Irritans diras æterna in bella sorores.

Hinc Odium, hinc Vindicta ferox, hinc Ira laceffit,
Terribiles visu formæ : hinc præcordia cæcis
Motibus Ambitio ferit, exuritque medullas
Invidia, & tortos agitat per colla colubros.
Has Erebi furias contra Clementia coelo
Nata venit, niveoque Fides insignis amictu,
Finibus & contenta suis, nec honoris avara
Simplicitas, & Pax oleâ redimita capillos,
Et Pudor, & regum nectens Concordia dextras,
Hæc olim innocuas habitabant numina terras,
Cum rerum facies & mundi forma recentis,
Astraque spirabant blandos sine crimine mores.
At postquam Impietas stygiis caput extulit undis,
Et vitiorum acies, sceleratique agmina Ditis
Invasere animos, & summa mentis in arce
Sedit sceptrâ tenens Infania : protinus omnes
Excessere Deæ, & terras liquere nocentes.
Ex illo, mortale genus rationis habenas
Deseruit, cæcoque furentia corda tumultu
Error in omne nefas & bruta licentia solvit.

Virtuti
cum vitiis
lucta per-
petua.

20 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Sic quondam everfis magna vi spumeus annis
 Aggeribus furit, & secum rapit omnia victor.
 Præcipuè mihi cura, animos contagia contra
 Regales tegere, & superum virtute tueri.
 Quippe vides Divas tot opem mihi ferre potentes,
 Agmina quæ nigri contra luctantur Averni.
 At precibus si forte meis non flectitur æther,
 Et renuunt cœlo faciles descendere Nymphæ,
 Malo equidem regum natales vertere stellas,
 Et partus differre uteri, quàm pignora nasci
 Stirpis in opprobrium, & sceptris indigna paternis.
 Nondum animo torvi species elapsa Neronis,
 Quo monstro Latium omne, aspersaque sanguine Roma
 Horruit, & cæsæ patuerunt viscera matris.

Præstat
 nullos prin-
 cipes quàm
 degeneres
 nasci,

Natura ra-
 tionem
 reddit, cur
 facilis &
 numerosus
 fit paupe-
 rum par-
 tus,

Tum mihi quærenti partu cur rustica crebro
 Progenies subter nigrantis culmine villæ
 Luxuriet? Nympham Natura ostendit agrestem
 Matre fatam terrâ, & verbis his ora resolvit.
 Illa (vides?) viridi intexit quæ tempora ramo,
 Non cœli regione venit, non semine Divûm.
 Progenuit lucus, crassisque vaporibus aër.
 Hinc saltus & rura colit: quam plurima circum
 Faunorum turba exultat, Dryadesque puellæ,
 Semideûm genus, & Satyrorum gnava juvenus.
 Hæc viles animas & agrestia corpora curat,
 Stramineasque casas numerosis foetibus implet.
 Non prece, non votis opus est, non munere sacro:
 Sponte venit, facilesque manus prægnantibus affert.
 Non ullas operis socias, ignemve moratur
 Ætherium. Satis est informi accedere massæ
 Vitales motus animæ, promptumque labori
 Ingenium, & duro formandum corpus aratro.

Ipsa

Ipsa puerperii mater secura recentis
 Aut olus absenti defert, aut liba marito,
 Bina sub exerta constringens pignora mamma.
 Ille sub ardenti maturam sidere messem
 Falce metit, pinguique artus sudore fluentes
 Conjugis obsequio relevat. Dein oscula natis
 Dividit, & manibus circum blanditur & ore.
 Sic pluviae patiens, sic solibus apta ferendis
 Rustica duratur soboles, atque ubera prensat
 Grandia, dum faturos facilis sopor occupat artus.
 Tum si forte ruunt animosi in praelia reges,
 Corpora fortiti plenis robusta manipulis:
 Audaces in martem animos, generosaque villae
 Agmina suppeditant. It bello rustica pubes
 Docta hyememque sitimque pati, tum sub Jove somnos
 Ducere, & ingluviem crudam fatiare suillam.
 Barba per hirsutas discurrens plurima malas
 Prominet in mentum. Stant nigris horrida fetis
 Pectora, nervosique humero sub utroque lacerti
 Fulmineum torquent inimica per ilia ferrum.
 Et nisi ruricolis multam Natura ministrem
 Progeniem, raro defendere milite vallum,
 Nec campis acies valeant educere reges.
 Quin juvat exemplis etiam levioribus uti.
 Ipse vides ut alat tellus animalia passim
 Vilia, formicasque sinu diffundat, & ingens
 Copia reptilium fulvam spaciatur arenam.
 Tum culicum genus, & muscarum ignobile vulgus
 Ludit, agens gyros denso per inane volatu.
 Tardior at Libycos eadem generare leones
 Nititur, & tanta sub maiestate laborat.
 Nec non & cedros quercusque in secula differt:

Exemplis
 natura do-
 cet, rerum
 vilissima-
 rum par-
 tum esse fa-
 cillimum.

Len-

22 DE INSITUATIONE PRINCIPIS

Lentaque nodoso tenduntur brachia trunco.
 At tribulos, lappasque, & acutâ cuspide vepres
 Prodiga tradit humus. Nec iniquis aspera dumis
 Bruma nocet: non, si rutilo tonet arduus igne
 Juppiter, hirsutæ violentur fulmine frondes.
 Usque adeo facili veniunt vilissima partu,
 Et speciem, ventis agitato semine, servant.
 Quin & melliferæ volucres, sine conjugis usu,
 Pinguibus è foliis, & puro ex rore pudicos
 Exfugunt foetus. Nova mox examina strident,
 Veris opes, lentoque extendunt glutine cellas.
 Visceribus quoque corruptæ (mirabile dictu)
 Emicuère bovis: vitasque è sanguine putri
 Attollunt, reparantque genus. Tum cortice condunt
 Mella cavo, regemque favis stirpique sonora
 Præficiunt, fidumque alacres testantur amorem:
 Sive opus est servare lares, sive agmine denso
 In martem ruere, & fucos arcere rapaces.
 Omnibus idem ardor, mandata capeßere regis.
 Quod decus humanæ veniet, quæ gloria stirpi,
 Si fidas imitetur apes, & regia discat
 Fræna pati. Sed enim populos furiosa rebelles
 Seditio inflammat, scelerataque corripit arma
 In patriam, immeritosque cruentat cæde penates.
 At mihi si multum expertæ, si vera monenti
 Creditur, & longæva fidem Natura meretur:
 Extera non tantam, quantam arma domestica cladem,
 Exitumque ferunt, vertuntque à culmine regna.
 Hactenus eoas victrix concordia sprevit
 Vestra minas, spernetque: cadet gens barbara ferro.
 Non si mille acies, diversique agmina mundi
 Quæ Tanaim Nilumque bibunt, quæque Euris anhelis

Af-

Sumpta ex
 apibus oc-
 casione,
 subditos re-
 gi fideles
 esse debere
 natura
 ostendit: &
 ex princi-
 pum Chri-
 stianorum
 concordia,
 Turcici
 imperii ex-
 cidium
 pendere de-
 monstrat.

Afflat equis, terris abrumpant foedera nostris,
Teutonicas ferro valeant violare phalanges.

Vidimus Odryfios olim prope moenia magni,
Cæsaris irrupisse duces. Centum agmina curvis
Ordinibus cinctæ quatiebant saxa Viennæ :

Vienna ab
obsidione
Turcarum
liberata.

Centum aditus nemorum, & præruptos undique montes
Obsedère. Vagis stabant tentoria campis

Clara auro intexto, & niveis fulgentia velis.

Dives equis, divesque viris exercitus, & cui
Marte parem nunquam submitit barbara tellus.

Ut tamen Austriacæ, numero licet impare, celsis

Montibus effulsère acies, clangorque rubarum

Insonuit, mediisque accendit prælia mavors :

Mox Lotharus Bavarusque duces trepidantia rumpunt

Agmina, præcipitesque premunt, feriuntque, necantque:

Castra everfa ruunt. Pars, quæ fuga tuta, per umbras

Evadunt nemorum : pars lora fugacia campis

Effundunt. Dens Ister se erumpere nescit

Corporibus, stragemque Euxino evolvere ponto.

Interea niveis plaudens victoria pennis

Notas circum aquilas, & Cæsaris ora volavit.

Tantum invicta valet concordia : dum celer Istro

Vistula mittit equos, Bavaræque Polonica virtus

Jungitur, Austriacumque accendunt omnia martem.

Ut verò attonitum clades dispersa per orbem,

Famaque victrices aquilas orientis ad oras

Pertulit, atque Asiæ mœstas penetravit ad urbes :

Fleverunt procul coæ sua funera matres,

Bellaque damnarunt pactæ contraria paci,

Perfidiamque, nefasque, & foedera fraude soluta.

Hæc me cuncta parens docuit Natura : Camænis

Materiemque dedit, monitusque adjecit amicos :

Natura
poëtam
hortatur,
At ut nato jam

principi,
cùm adole-
verit, re-
gendi ar-
tem expo-
nat.

24 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

At tu, quando favens musis aspirat Apollo,
Et faciles Cæsar præbet tibi maximus aures,
Incipe, ait, mea iussa sequi, parvosque nepotes
Aufriadùm patriæ virtuti aptare canendo.
Quid matrem imprimis deceat curare: quid ipsam
Nutricem: tum quæ vigili præstanda magistro,
Cujus ab auspiciis artemque modumque regendi
Accipiet princeps, in lucem efferre memento.
Magna tibi nostræ promittunt munera Divæ,
Auxiliumque ferent. Dixit, tenuesque sub auras
Naturæ ex oculis fugiens evasit imago.

Pandite nunc mihi sacra novem præcepta sorores.
Nunc opus arcanas animorum evolvere leges,
Virtutique viam monstrare, & pellere tardam
Pectore segnitiam, vigilesque accendere curas.
Tuque pater celso Pindi de vertice vati
Annue, divinumque animis immitte furorem.
Da cunas animare sacras: da magna parentis
Iussa sequi: rerum quando mihi nobilis ordo
Nascitur, & sublimis agit super æthera fervor.

D E

I N S T I T U T I O N E P R I N C I P I S

L I B E R S E C U N D U S .

Maturum postquam vitales mater in auras
Fudit onus, partuque uterum foecunda levavit :
Ipsa suis puerum accipiat foveatque tenellum
Uberibus, niveumque ministret pectore rorem.
At sobolem ignoto caveat malè credere lacti,
Territa criminibus, quæ plurima serior ætas
Prodit, & attoniti serò luxere parentes.
Sanguine (si qua fides priscis) atque illita felle
Ubera nutricis perhibent suxisse Neronem,
Atque illum hinc primâ feritatem hausisse juventâ.
Nec mites animos Romanæ conditor urbis
Accepit nutrice lupâ. Surgentia cædem
Mœnia testantur, madefactaque sanguine tellus
Iliaco, & spumans fraterno vulnere ferrum.
Usque adeo vitiosa nocent alimenta, cruorque
Degenerat. Subeunt mores altricis, & ipsam
Oblitæ matrem rapiunt contagia venæ.

Hoc natura cavens, vegetos parientibus ultrò
Sufficit humores, & alendæ prolis amorem
Inspirat. Viden', ut proprios animalia foetus
Cruribus admittant lactentibus? Ursa recentes

Ratione &
exemplis
probat, ut
expedire ut
matres pro-
lem suam
lactent.

26 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Rupe sub exesa catulos, informia lambit
 Corpora, & hirsuto sitientes ubere pascit.
 Et memor absentis duro sub vomere pulli
 Hinnitu fremit impatiens equa foeta: nec unquam
 Mater ovis, sero rediens ad ovilia pastu,
 Deseruit balantem, & ab ubere reppulit agnum.
 Quin etiam (sensum quamvis natura negavit
 Arboribus) laurus sub odoræ tegmine frondis
 Germina quot misit, tot alit radice, nec humor
 Nativus patitur subjectam arescere sylvam.
 Tantus amor matrum, & servandæ gloria stirpis.
 Has natura dedit leges, ea foedera sanxit.

In matrum
 infirmitate
 quales
 oporteat
 adhibere
 nutrices, &
 quod ea-
 rum offi-
 cium.

Si tamen aut acres Lucinae experta labores
 Languet, aut lactens reginam deficit humor:
 Illustris, veterique ducum de sanguine nutrix
 Accersenda, sinu puerum quæ blanda recentem
 Excipiat, foveatque pio genitricis amore.
 Ubra cui pleno tendantur candida succo.
 Cui neque blanditiæ, neque morum gratia desit,
 Ingeniumque sagax, florensque ætate juventus.
 Ne minus, aut lustris niteat plus quinque peractis.
 Namque animos tener, & generosum à lacte vigorem
 Accipiet, multumque trahet pulmonibus ignem.
 Præterea quædam altrici vitanda monebo,
 Parva quidem, nocitura tamen, nisi cura fidelis
 Arceat occulti serpentia semina morbi.
 Ergo & fasciolaræ, & nivei velamina lini
 (Belgica quæ tenui nevit subtegmine tellus)
 Obvolvant teneros artus. Ter luce madentem,
 Ter tenebris crepitante juvat ficcare favillâ.
 Namque humor latera & furas sale mordet edaci.
 Quid noceat certis poteris cognoscere signis,

In

Indiciūque dabit crebris vagitibus infans.
 Nam vel acūs tenui vexatur acumine, spiris
 Arctiūs aut premitur molles stringentibus artus.
 Proxima nutricis fit cura, arcere minutis
 Immissam rimis hyemem, nebulasque nocentes,
 Et totis Boreæ stridorem avertere tectis.
 At postquam vernis aperit se floribus annus
 Mitior, & Zephyros infans patietur apricos,
 Maxima tum pressis cura est adhibenda lacertis
 Ne caput in tergum flexâ cervice dehiscens
 Mollia nodosâ labefactet vincula spinâ.
 Hinc etenim aut læsâ gibbi excrevère medullâ,
 Cardine dum motæ duplicantur tergore costæ:
 Aut lateri brevior crescens mensura recurvo
 Clauda parit sensim vestigia. Provida nutrix
 Arctiūs adstringens humero nutantia colla
 Excipiet, flexusque arcebit cauta supinos.
 Hæc levis, ætati sed debita cura tenellæ.
 Deinde ubi sol radiis sitientem accenderit annum,
 Dum siccus furit igne canis, multoque viator
 Sidere languentes declinat frondibus æstus;
 Atria ne pateant, rapidoque obversa calori
 Flumineâ spargantur aquâ. Tum plurima solem
 Sylva fuget, thalamisque umbram diffundat amicam.
 Proderit & virides circum atria ponere lauros,
 Pomaque odoratis citri rutilantia ramis.
 Quas Latium stirpes & dives mittit Iberus:
 At vigilans postquam rationem admittere sensus
 Cœperit, & puero jam septima ducitur æstas:
 Majus opus superest, animum exercere colendo,
 Ne qua per occultas inolecant crimina rimas.
 Quippe vel extremo quærendus ab orbe magister,

28 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

principis,
cum ad
usum ratio-
nis perve-
nerit, præ-
ceptor.
Quæ ejus
dotes, &
gubernandi
ratio.

Ingenioque annisque gravis; cui plurima Pallas
Dona tulit; totoque affudit pectore numen.
Et cultu Divum, & nulli probitate secundus.
Non aliter quam cum roseo mercator ab ortu,
Eminus varios pelagique hyemisque labores,
Detulit eoa fulgentem luce pyropum.
Summa micet dotes inter prudentia. Ne sit
Aut præceptus animi, aut poenarum exactor acerbus:
Præsertim dum prima animos elementa fatigant
Fructu operæ studiique levi. Patientia mentem
Blanda rudem pueri ferat, & fastidia vincat.
Sed tamen & stimulis opus est acuentibus uti,
Otia ne fubeant, aut mollis inertia frangat.
Nullus desidiam detur locus. Omnia sensim,
Dura licet, veniunt nisu superanda tenaci.

Aliter re-
gendus ju-
venis quam
puer.

Verum ubi bis senos ætatem extendit in annos,
Fræno, non stimulis opus est: quando impetus acer
Intus agit, venisque salit ferventibus ignis,
Nobilitas juveni qualem generosa ministrat.
Ecce pruinofos cum sol levat æquore currus,
Et matutini cœpere rubescere montes,
Venatum pater autumnus sub frigora prima
Ire parat Cæsar. Juvenis penetralibus aulae
Indulget studiis princeps. Mox cornua rauca,
Latratque canum, volucrumque hinnitus equorum
Subjiciunt scintillam animo. Celer ire fugaci
Ardet equo: ferit impatiens præcordia sanguis.
Tum verò invitus sacras revocatus ad artes
Æstuat, & curas mens intractabilis odit.
Nulla quies: doctæ pariunt fastidia musæ,
Pulpitaque & calami, & studiorum invisa supellex
Displicet: ingratum tædet renovare laborem.

Ec-

Ecquid agat? quâ nunc juvenem regat arte magister?
 Impetus hic minuendus erit, variisque premendus
 Illecebris, donec sensim deferveat, ipsâ
 Subfidatque morâ. Si nullis flectitur asper
 Vocibus, & monitus aversâ mente repellat:
 Tunc opus imperio, tunc cedere nescia virtus
 Obsistat, frangatque animos, culpæque minetur
 Indicium, & patrias ausis pro talibus iras.
 Nec pater officio desit. Sua jura magistro
 Vindicet, & læso pœnam decernat honori.
 Ni faciat: juvenem excussis feret ardor habenis
 Nec flecti posthac facilem, neque lege teneri.
 Qualis equus si forte fimo, cumulove ruinae
 Territus obliquat saliens latus, oraque retrò
 Torquet, & urgenti domino parère recusans,
 Attollitque jubar & calcibus aëra pulsat
 Arduus. Ille ferum stimulis tortoque fatigat
 Verbere, laxatis donec perrumpat habenis
 Transiliens molem objectam. Dein terque quaterque
 Victor agit circum, tumulumque agnoscere cogit.
 Quod si verberibusque ferox stimuloque repugnat:
 Sessoris nunquam arbitrio parere videbis.

Quàm deceat nutus juvenem servare docentis,
 Exemplum pater Arcadii venientibus annis
 Grande dedit. Scythiæ regionibus auctus aquosæ,
 Terrisque, extremis Ister quas alluit undis,
 Imperium toto princeps Oriente tenebat.
 Insignem hic pietate virum de millibus unum
 Legerat, & teneris nati præfecerat annis.
 Cui Cæsar: patris tibi spes, tibi creditur hæres,
 Et sceptri decus, & docilis via prima juventæ.
 Talis erit, qualem formaveris. Accipe veri

Reges cu-
 rare debent
 ut filii præ-
 ceptoribus
 suis obtem-
 perent.

Theodosii
 Imperato-
 ris exem-
 plum illu-
 stre.

Theodo-
 sius impe-
 rator fi-
 lium suum
 Arcadium
 Arsenio
 præcepto-
 ri com-

Jus mandat.

30 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Jus patris, & vitii vindex infiste domandis,
 Virtutisque vias aperi, dignumque paterno
 Imperio, & votis populorum redde meorum.
 Tu quoque, care puer, mea iussa capeffere fuetus,
 Hunc vitæ morumque ducem jam deinde fequeris.
 His dictis, vocem princeps gressumque retorfit,
 At fenior curas alacer se extendit in omnes,
 Augustumque subivit onus. Mox prima salutis
 Fundamenta parans, supremi ante omnia cultum
 Numinis, & fidum coeli commendat amorem.
 Utque parem patri natura agnoscat in una,
 Neu similem credat duntaxat origine natum,
 Sacrilegique dolum & pestem excretur Arii.
 Nam novus hac populos seducere fraude magister
 Cœperat, atque animis stygium diffundere virus.
 Felix, si seros pietas durasset in annos
 Principis, & nullo maculasset crimine famam.
 Septima jam vernas aurora removerat umbras,
 Cum pater incensus studio, curâque videndi
 Conatus pueri primos, penètralis aula
 Infert se tacitum: subiensque cubilia, nato
 Improvisus adest. Hic stans præcepta sedenti
 Dictabat juveni fenior, mentemque polibat.
 Obstupuit visu Cæsar. Simul atria circum
 Augustos volvens oculos, paulumque moratus:
 Profilit extemplo, trepidoque sedilia nato
 Eripit, invitumque senem super ipse reponit.
 Tum placidâ princeps sic majestate profatur.
 Tune puer documenta sedens præceptaque stantis
 Excipies, cui curam absens atque omnia patris
 In te jura dedi? Minus est quod sanguine nostro
 Cretus, & hos fragiles debes mihi corporis artus:

Hic

Arsenii
 præceptoris
 auctorita-
 tem egre-
 giè vindicat
 Theodo-
 sius

Hic partu meliore pater, qui femina recti
 Subjicit, & teneris virtutem interferit annis.
 Hunc colere, & tanto venerari impensius æquum est,
 Corpore quanto animus potior, quanto ignea terram
 Excedunt coeli spatia, & domus alta tonantis.
 Cede locum, & mihi quem debere fateris honorem,
 Cultori quoque redde tuo. Nec plura locutus,
 Proripuit sese, & retro vestigia flexit.

O decus eximium seculi, & memorabile tanti
 Principis exemplum! quo prisca superbiat ætas,
 Quodque probent reges, regumque sequantur alumni.

Quare age, principibus justas cui ponere leges
 Cura datur, variasque animum exercere per artes:

Principiò augustum tibi devincire clientem
 Sit labor, ut facilis tua discat jussa vereri,
 Arbitrioque volens animum submittat amantem.

Non hoc sola dabit spectata scientia, vita
 Ni probitas, juvenique faciem prætendat honestas.

Hinc etenim præcepta trahunt, hinc pondera leges:
 Altiùs & verbis animum ferit obvia virtus.

Vera licet moneas (monitis si facta repugnant)
 Eloquio quamvis Ithacus tibi cedat Ulysses,

Irrita ventosis spargentur verba procellis.
 Nunc præceptoris quo cura potissima sudet,

Expeditam dictis, & veri ad limina ducam.

Phoebe pater, qui cuncta vides, cui cognitus ordo
 Seclorum, & veterum series longissima rerum,

Quique tot heroas, postquam virtutibus orbem
 Implevere, poli vectos super ardua cernis:

Dic mihi quàm sit iter, quo virtus femine tanta
 Germinet, & cœlo surgens fastigia ducat.

Vix ea fatus, & hæc sacro mihi reddidit ore

Qua ratio-
 ne auctori-
 tatem suam
 tueri debeat
 præceptor.

32 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Principes
gentiles
regni felici-
tatem Deo-
rum cultui,
quantum-
vis super-
stitioso,
adscribe-
bant,

Pegaseis Phoebus delapsus ab æthere pennis.
Omnis spes regum, & trepidis fiducia rebus
Numinis auxilio semper stetit. Hinc suus aris
Perpetuò servatus honor, cumulataque donis
Templa, & votivo stillantes sanguine cultri.
Perlege divini carmen sublime Maronis,
Iliademque, facer, duce me, quam cantat Homerus,
Invenies illic cultos ex ordine Divos,
Extaque jacta sacris, & vina liquentia flammis,
Seu pacem læti colerent, seu bella pararent.
Quin ipsam ante aciem, marti cum classica signum
Pulsa darent, non ante duces in bella ruebant,
Quàm pecudes ferro taurosque in vota litassent,
Prospera scrutati sectis oracula fibris.
Scilicet hinc rerum eventus & grandia facta
Exorsi, superas tandem venere sub oras,
Attonitasque suo liquerunt nomine terras.
Dixit, Pegaseasque abiens concussit habenas
Phoebus, & hinnitu Zephyros tranavit acuto.
Ergo etiam incultas tenuit per secula gentes
Relligionis amor, superosque orare secundos
Cura fuit: quamvis fucò decepta vetustas
Neptunumque, Jovemque, & inania numina finxit.

Prima præ-
ceptoris
cura esse
debet ut ve-
ram princi-
pi fidem,
cultumque
supremi
numinis in-
spiret.

At tu, cui radius fulget melioribus æther,
Sacrilegosque docet pietas contemnere ritus,
Imprimis Fidei veræ documenta, Deique
Cultus, & æterni reverentia numinis, altè
Inspiranda animo. Regum hoc fortuna, salusque
Pendet ab auspicio, & series prosperrima rerum.
Virtus quippe omnis Fidei de semine surgit.
Ac veluti quo firma solo se planta recondit
Altiùs, & pronâ radice tenaciùs hæret.

Lætior

Lætior hoc funditque comas , & vertice in auras
 Luxuriat , spernensque notos imbresque fonantes
 Durat amans ævi , servatque nepotibus umbram :
 At quæ stringit humum vitio radicis adefæ ,
 Et leviter summâ fitiens se extendit arenâ ,
 Impulit ut stridens suprema cacumina turbo ,
 Sternitur , & fragiles crepitant sub pondere rami :
 Sic ubi prima labant Fidei fundamenta , cœli
 Languet amor , verique jacet rectique cupido.
 Præcipitant mores , animoque & corpore pestem
 Diffundunt. Scelerum numero vix sufficit ingens
 Tartarus : infernæ lassatur portitor undæ.
 Primùm igitur firmanda Fides , pietasque clientis.
 Neve sit errori quisquam locus : arbiter orbi
 Præsidet , implexas nutu componere lites ,
 Cuique dolos aperire datum est , & tollere fraudem
 Verborum ambiguum , verique recludere fontem.
 Non aliter quàm cum bivio fallente viator
 Substitit , incertumque tenent discrimina , donec
 Certus in optatum callem direxerit index.
 Nam si quisque suo referare oracula cœli
 Nititur augurio , hic pennis affectat olympum
 Icariis , debetque vago ludibria ponto.
 Uni , pascæ meas , proles manifesta tonantis
 Dixit , oves , scabiemque & noxia tolle venena.
 Addidit & verbis vires. Quæ pascua profint ,
 Quæ noceant (mentem promissio lumine firmans)
 Scire dedit , penitusque latentes pellere morbos.
 Quin etiam sacrum in populos Deus obtulit uni
 Imperium , clavesque dedit , quibus atria cœli
 Claudere , & arbitrio patefacta recludere possit.
 Aspice præterea quâ numen cuncta moveri

E

Le-

Qualis sit
 B. Petro &
 successoribus
 ejus in
 gubernanda
 Ecclesia, &
 fidei unitate
 servanda,
 divinitus
 collata potestas.

34 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Unum esse
debere fide-
lium recto-
rem exem-
plis mon-
stratur.

Lege velit. Densus miles numerosus in armis
Unius imperio paret : seu prælia Nereus
Aspicit, & vastis mugit sub classibus æquor :
Seu campo strictis acies micat horrida telis.
Et cum flumineas volucres mutare paludem ,
Hesperidumque lacus , tepidosque revifere soles
Cogit hyems : illæ sublimia nubila tranant ,
Clamoremque ferunt ad sidera : dux tamen omnes
Una præit, monstratque viam, cursumque gubernat :
Agmina quam bifido tractu pennata sequuntur.
Non hoc casus agit : sensum hunc Deus indidit auctor
Cuncta movens, populosque docens parère fideles
Unius imperio, nec amicos scindere nexus,
Queis membris caput, & capiti sua membra coherent.
Quin etiam antiquæ repetas si tempora legis,
An non ductorem quondam mille agmina vatem,
Ardentemque super nocturna in lumina nubem,
Desertum per iter, per inhospita saxa, per æquor,
Niliacamque fugam, coelo monstrante secuta,
Ad patriæ tandem remearunt pascua terræ ?

Optandum
ut divisa
paulatim in
sectas reli-
gio in uni-
tatem fidei
coëat.

O ubi simplicitas animorum prima, fidesque
Temporis illius quo grex pastore sub uno
Unus erat : nullus turbavit ovilia prædo :
Nulla venenato nocuerunt pabula morfu.
Principio mens una fuit, fuit una voluntas,
Unus amor cunctis, atque una fidelibus ara:
Mensaque divinis dapibus communis alebat.
O utinam secti redeant ad foedera ritus,
Nullaque fraternas rumpat discordia mentes !

Religionis
diversitas
bellorum &
tumultuum
causa.

At postquam fata nocte caput Discordia terris
Extulit, & natus cæcis ambagibus Error
Dispersitque gregem, rabiemque effudit, & atri

In-

Invasere lupi : tum coepta à culmine verti
 Relligio. Subiere doli, fraudesque, minæque,
 Armaque pacatos etiam terrentia reges.
 Gallia civili quoties foedata cruore,
 Sacrilegasque experta manus? Quid Belgica dicam
 Prælia, divisas acies, divisaque sacra,
 Et conjuratas in bella domestica dextras?
 Ut semel Impietas populandis agmina campis
 Fundit, & Eumenidum stimulis agitata, cruentas
 Ferro armat truculenta manus: Furor aurea templis
 Vasa rapit, minuitque. Perit pretiosa supellex
 Numinis in cultum multos sacrata per annos.
 Tela sacerdotum jugulis conduntur, & ipsos
 Ante focos animas, mediisque altaribus efflant.
 Tum fractæ Divûm effigies, avulsaque claustris
 Virginitas cessit violento præda latroni.
 Nil adeo sanctum, quod non violaverit audax
 Impietas, stygio missum de carcere monstrum.
 Hæc Princeps teneris jam tum meditetur ab annis,
 Noxia ne regnis sensim contagia serpent,
 Turbatura Fidem antiquam, stragemque datura
 Imperio ingentem. Petræ inviolabilis arcem,
 Romanæque datos Sedi tueatur honores,
 Juraque, quæ nullis Erebi quassata procellis
 Deficient. Ea lex regnis, ea fœdera sunt.

Proderit & veterum historias evolvere regum,
 Hebrææque domûs stirpem, seriemque nepotum:
 Tharæum ante alios: quo non servantior alter
 Numinis, aut sacras coluit reverentior aras.
 Filius huic, dono Divûm, prolesque virilis
 Una fuit, tardæ fructus columenque senectæ,
 Flore nitens primo, & caro dilecta parenti.

Christiano
 principi
 tuenda pri-
 mæ Sedis
 auctoritas.

Abrahæ,
 filii Thare,
 proponen-
 da principi
 religio.

36 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Hunc pater ante focos ferro mactare jubetur
 Innocuum. Ergo alacer senior, stirpisque futuræ
 Immemor, imposuitque pyræ, transversaque natum.
 Ligna super, juguloque elatum admoverat ensē.
 Cum subito summi fulsere cacumina montis.
 Vox audita simul, Puerum ne percute, dixit:
 Nam voluisse sat est: placuit pro cæde voluntas.
 Ille manus tollens tremulas ætate, metuque,
 Lætus agit grates, & sanctum numen adorat.

Abrahæ &
 femini ejus
 benedicit
 Deus.

Dein puerum amplexu genitor petit. At Deus illi
 Spectatum ob factis animum cædemque paratam,
 Progeniem stellis numeroque æquavit arenæ.

Hic pietatis honos, virtuti hæc præmia cœlum
 Poni, & ad seros extendit dona nepotes.

O utinam memori reges hæc mente reponant!

David, fi-
 lius Isai,
 cultor Dei
 egregius,
 pietate
 sceptrum
 adeptus.

Non te etiam Isaide tacitum indictumque relinquam.

Tu puer inter oves certare leonibus audes

Numinis auxilio fretus. Tibi cæsa superbi

Colla Philistæi: quamquam ille armatus inermem

Risit, & extincto volucres promisit edaces,

Et pinguem canibus projecto corpore prædam.

Nempe jacet stillans defecto vertice truncus

Immanis, cerebroque silex defigitur udo.

O quæ bella dehinc juvenis, sceproque potitus,

Gessit ovans! dextro quæ prælia Marte diremit!

Sacrilegas quando ille acies, inimicaque cœlo

Agmina prostravit victor, seniumque triumphis

Protulit, & lauro cani nituere capilli.

Quippe Deo primâ fertur placuisse juventâ,

Parvus adhuc armenta puer cum pavit, & agnos.

Nam seu mane caput roseis sol extulit undis,

Hesperio fessos seu lavit in æquore currus,

Lau-

Laudibus, & cantu resonabant pascua sacro,
 Quo rapitis vigiles (cœli custodia) stellæ
 Sublimem pueri mentem? Terram ille perosus,
 Astra super solemque volat. Quibus ignibus arsit,
 Carmina dum plectro senior percussit eburno,
 Munera prisca Dei recolens, cœlique favorem!
 Nonne vides rubro fluitare Ægyptia ponto
 Agmina, Neptunum proavos, cedentibus undis,
 Securum per iter promissæ reddere terræ?
 Illic & siccis manarunt rupibus amnes,
 Ambrosiasque aurora dapes, variumque saporem
 Misit, & absumptis duplicavit dona canistris.
 Quin & viperei sanavit vulnera morsûs
 Æneus excelsâ spectabilis arbore serpens.
 Omnia divino memorat quæ carmine vates
 Regius, attonitosque jubet meminisse nepotes.
 Ergo illi Judæ imperium, Solymæaque regna
 Firmavit, prolique Deus promisit habenda,
 Dummodo virtutem, laudesque imitata paternas
 Fœdera servaret, sanctæque oracula legis.
 Continuò his animos acuat, juvenemque magister
 Excitet augustum. Crescet crescentibus annis
 Inspirata animo pietas, exempla que calcar
 Virtuti generosa dabunt, & ad ardua tollent.

Sed nunc tempus avos juveni monstrare, genusque
 Austriadûm, & priscâ revocare ab origine gentem
 Illustrem tot Cæsaribus, quos ardua virtus
 Imperio peperit, meritoque sacravit olympto.
 Huc oculos, huc verte puer. Disce inclyta facta,
 Disce aras, cultumque Dei, famamque tuorum:
 Atque animum Austriacæ pietatis imagine pasce.
 Quis procul ille oculis spirans cœlestibus ignem

Principi
 Austriaco
 proponen-
 da proavo-
 rum in
 Deum re-
 ligio.

Hel-

38 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Primus
Austriæ
dux Rodol-
phus, Ro-
manum
imperium
pietatis ac
virtutis
merito
adeptus.

Helvetiis, in vectus equo, se montibus offert
Conspicuum? Nosco vultus, nosco ora Rodolphi,
Armaque, & Augusto volitantem in vertice cristam.
Hic vir, hic est, primos cui subdidit Austria fasces.
Unde novum stirpi ventura in secula nomen
Indidit. Armatum gentes tremuere subactæ,
Et superata ferox submitit colla Bohemus.
Huic Roma imperium, Latii que insignia sceptri
Detulit: & summi conscendens culmen honoris,
In famam natos sortemque vocavit eandem.
Nec marti virtus cessit, pietasque, fidesque,
Atque innata duci clementia. Parcere victis,
Templa manu struere, & meritas caelestibus aras,
Orbis & exigui nivea sub nube latentem
Cernere mente Deum, caelumque laceessere votis,
Omnia venturae stirpi pro dote reliquit.
Nulla animis laudem egregiam & memorabile factum
Principis illius, poterit delere vetustas,
Ob quod sceptrum illi superi firmasse feruntur.
Finibus Helvetiae cereris sub imagine Christum,
Sensibus occultum, moribundi ad tecta Sacerdos
Pauperis agricolae, caelestia dona, ferebat.
Longum iter, atque hyemis tardabant lubrica gressum.
Forte illi patriam veniens regione Rodolphus
Occurrit. Quem ut sacra manu divina ferentem
Vidit: dimissis ab equo defluxit habenis
Pronus humi, madidaque super se sternit arena:
Atque Deum supplex, genibusque volutus adorans
Uritur, & multo suspirat faucibus igne.
O qui res hominum tenues, regumque gubernas
Imperia, & vigili circumspicis omnia mente,
Accipe me, prolemque meam, seriemque meorum.

Illustre
ejus in ve-
nerabilem
Euchari-
stiam pie-
tatis exem-
plum.

Da

Da superis servare fidem, da sancta tueri
 Fœdera, Romanisque rebelles ritibus hostes
 Vincere, & imperio domitas submittere gentes.
 Supplicis hoc unum numen, precor, accipe votum.
 Non me sollicitat regnandi infana cupido,
 Non sceptri sublimis honor, rerumque potestas
 Fluxarum. Malim privato vivere censu,
 Dummodo divinos alius tueatur honores,
 Sacrilegasque acies ferro domet. Hoc decus unum
 Non Asiæ Europæque opibus præferre recusem.
 Talia suspirans imo de pectore fudit.
 Deinde Sacerdotem sublimis scandere tergum
 Cogit equi, sequiturque pedes, famuloque comantem
 Ferre dedit galeam: nec iniquos vertice nimbos
 Horruit, & piceis spirantes nubibus austros.
 Donec stramineæ subiêre mapalia villæ,
 Æger ubi divina fenex alimenta, Deumque
 Pectore suscipiens, pompæ finivit honores.
 Hæc fidei præclara dedit documenta, genusque
 Primus ad exemplum rapuit pietatis avitæ.

Proximus huic, longo sed proximus intervallo,
 Auftriacus sequitur pietate insignis & armis
 Carolus, augustum, & terris memorabile nomen.
 Hic domitum Auftriacis orbem servire triumphis
 Compulit, attonitoque injecit vincula ponto.
 Hujus ad adventum Libyæ tremuère tyranni,
 Africaque exustos vidit sine remige portus.
 Quid victo memorem lauros Oriente? quid Indos
 Imperio adjectos, aurum qui divite venâ
 Effodiunt, mittuntque? quid illis Gallica jungam
 Et spolia, & missos captivo vertice reges?
 Hæc decora, has pietas palmas meruitque, tulitque,
 Prin-

Caroli V.
 Imperato-
 ris præcla-
 ra gesta.

40 DE INSITUATIONE PRINCIPIS

Principis & tantis conjuncta modestia rebus.
 Namque ubi Franciscum coram, dejectaque ferro
 Lilia, victricesque aquilas conspexit Ibera
 Nobilitas: magnos animo meditata triumphos,
 Eductos in coelum arcus, pompamque parabat
 Ingentem, & seris arsfuros nubibus ignes.
 Noluit hoc victor. Non est victoria tanti
 Cæsar ait: nec enim fraterno sanguine fuso,
 Lætitiæ dare signa decet. Servabimus ista
 Hostibus Europæ domitis, Asiæque cadenti,
 Quam fera Turcarum rabies nostro abscidit orbi.
 Nunc fat erit, superis grates retulisse secundis.
 Post victum bello regem in sua regna remisit.
 Caverat interea ne circumfusa tot armis
 Gallia vastatos lugeret cursibus agros:
 Atque Italos, Belgasque, avidosque repressit Iberos,
 Ne signis premerent trepidas victricibus urbes.
 Sic raro exemplo pariter fortique, faventis
 Fortunæ volucres ultrò compressit habenas.
 Deinde ubi tot claris decoravit scepra triumphis,
 Tandem bellorum & famæ pertæsus inanis,
 Accensusque animum regni melioris amore,
 In natum sua regna pater, sua jura Philippum
 Transtulit, & vastos, quos Nereus dividit, Indos.
 Ipse Deo superisque vacans secessit, & aulam
 Ipse novam statuit sublimi mentis in arce
 Rex animi, domitorque sui. Stant ordine pulcro
 Virtutes (regni proceres) sanctique ministræ
 Imperii, abreptosque ferunt ad sidera sensus.
 Illic, ô, fulvo quanto pretiosior auro
 Regia, divinos suspiria rumpit in ignes!
 Quo matura virum virtus, quo sacra senectus

Abdicato
 imperio,
 soli Deo
 vacare Ca-
 rolus sta-
 tuit.

De-

Detulit, & meritis accessit Carolus astris.

Nunc ad avum, generose puer, vicinaque nostris
Tempora verte aciem, & Pario de marmore molem
Aspice, quam sacri posuit Leopoldus amoris
Argumentum ingens. Stat Divæ sculpta parentis
Effigies, bis sex frontem circumdata stellis,
Maternoque puer gremio subnixus, & infra
Grandibus hæc inscripta notis monumenta leguntur.
Cœlicolum regina decus, tuque inclyte tantæ
Matris honor fructusque puer, rerumque mearum
Unica spes: tibi me supplex, stirpemque, nepotesque:
Et fragilis spatium vitæ, sortemque futuræ
Committo. Faveas, precor ô, mentemque precantis
Devotumque tibi ne despice, Diva, clientem.
Quod bello, quod pace geram, tibi cedit; & omnis,
Quæcumque est fortuna, tuos celebrabit honores.
Sic voveo, cupioque hujus meminisse minores.

Audiit, & votum cœli regina probavit.

Ergo nullæ acies Leopoldum, inimicaque Thracum
Agmina fregerunt, non pocula foeta veneno,
Et conjuratis Serinia fœdera dextris.

Rebus in obliquis tutata est Diva potenti
Auxilio, inque hostes poenam convertit, & iras.

Quin etiam cecinere sacri præfagia vates,
Tempore quo capient victores omnia Galli,

Affore de cœlo numen, palmamque daturum

Austriaco. Nec vana fides delusit. Ovantem

Vidimus, ardentique per avia marte prementem

Reliquias pugnæ exiguas, lacerataque castra.

Vidimus Alsatias cecidisse tonitribus arces

Moenibus everfis, humilemque & arundine tectum

Captivos Rhenum Leopoldo sternere fluctus.

F

Ad-

Deiparæ
patrocínio
inter vene-
ni, rebel-
lionis, Tur-
carumque
injustos af-
fultus pro-
tectus.

42 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Adde Alpes ferro domitas, Latioque ruentes

Attonitas Gallorum acies, inimicaque signa.

Omnia quæ cœlum precibus dedit. Et sua reges

Imperia auspiciis dubitant committere Divum?

Nec solidâ lauros malunt pietate mereri,

Fidere quàm dubiæ sorti, quam turbine versat

Fortuna assiduo, rerumque volubilis ordo.

At tu, care puer, cum primùm adoleverit ætas,

Post generis laudesque tui, & decora alta tuorum,

Incipe magnanimi virtutem agnoscere patris,

Illius & quæ te genuit. Quod vivis, & auras

Aspicias ætherias, pietas dedit una parentum.

Munera testantur votiva, atque aurea sacris

Dona manu suspensa tholis. Spes aspice princeps

Parve tuas: tibi nascenti dat prospera cœlum

Omina, & in cunas pronus se fundit olympus,

Lætitiâ palmamque ferens. Victoria tecum

Nascitur, & domito jam nunc Oriente triumphas.

Quid facies ævo gravior? Tibi gloria captæ

Servatur Solymæ: violati fœderis ultor

Ultima Danubii postquam pater ostia rumpens,

Imperium Euxinas extendet victor ad undas.

Hæc illum fortuna manet. Vestigia tantum

Sit tibi cura sequi, patrioque insistere marti:

Virtutis quo ducit iter, quo te vocat ardor

Nativus, cœlique favor. Si vita per omne

Inculpata ævum pietatem exæquet avorum,

Tum tua præteritas superabit gloria lauros,

Teque pater juvenem senior mirabitur, & se,

Et sua jam vinci, non invidus, arma videbit.

Macte animo, Austriacis dignus virtutibus hæres

Succede, & populos, tibi quos natura, Deusque

Sub-

Præcipue
Caroli VI.
& Elifabe-
thæ, augu-
stissimo-
rum paren-
tum, pie-
tas principi
ob oculos
ponenda.

Princeps fit
clemens &
amans sub-
ditorum.

Subjecit, miti princeps dititione gubernata.
 Te patriæ verum præstet clementia patrem,
 Atque animos mentesque rape, & tibi junge tuorum.
 Fortunas (si bella premant) animasque periculis
 Objicient, & in arma ruent inimica volentes,
 Præclaram vitæ læti præponere mortem.

Altera justitiæ sit cura, ut poena nocentes
 Æqua præmat, meritæque ferant sua præmia laudes.

Si quis in adversos ruit imperterritus hostes :

Miles, & arma refert, gladiumque à cæde tepentem,
 Acer & ingenio, & dextrâ dare vulnera promptus :

Illum (nulla licet stirpis commendet origo)

Muneribus decoret Cæsar, meritoque cohortem

Concedat, pugnae pretium, fusique cruoris.

Invalidamque manum (cura est ea Cæsare digna)

Sive acie in media mavortia vulnera passi,

Sive luem traxere, rotis plauastroque gementes

Mollibus exponi stratis, tectoque foveri

Conveniet : donec reparatis viribus enses

Sepositum accingant lateri, martemque reposcant.

Corpora quin etiam campis inhumata relinqui.

Alitibusque, ferisque vetet. Meruere sepulcrum,

Sanguine qui certum patriæ peperere triumphum.

Funereasque preces, & mystica sacra piandis

Indicat cæsum animis, cœloque resignet.

Marte tamen quàm pace minus lætetur, & ictum

Ne violet foedus. Satis est ea crimina Thraces

Exitio luxisse suo. Decus emicet illud

Austriacæ dotale domûs, servare perenni

Pacta fide, & nullis invadere fraudibus arces

Ante tubæ sonitum, & belli data signa patentis.

Ambitio quo sæpe truces rapit improba reges,

Malorum
vindex,
virtutis re-
munerator.

Pacem bel-
lo præferat.
Foedera
servare per-
petuum
domûs Au-
striae de-
cus.

44 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Oblitos fideique datæ, pacisque sequestræ :

Quamvis ista Deus perjuriam vindicet ultor.

Pacis com-
moda.

Pace nihil melius, totoque beatius orbe

Aspicit è summo sol indefessus olympos.

Pax homines, pax nutrit agros : opulentia regnis

Crescit, & extremis rediens mercator ab Indis

Mercibus optatis patriam foecundat egentem.

Tum, si bella premunt, vires æraria fundunt

Plena suas : longo superant stipendia marti.

Quid referam, densis ut frugibus horrea rumpant,

Deficiantque lacus Baccho, gregibusque supini

Colles, & foetis spument mulctralia villis?

Omnia quæ mavors truculentus gaudia turbat.

Pacis tem-
pore arces
muniendæ.

Nec princeps mediâ captat tamen otia pace.

Tunc juvat & validis circumdare moenibus urbes,

Et quas vel Bellona dedit, vel longa vetustas

Subruit, ingentes murorum implere ruinas :

Exercere rudes acies, & ludicra martis

Prælia, venturoque animos assuescere bello.

Et juvat, ingressus qua parte facillimus hosti

Panditur, extremos regni cognoscere fines.

Hic arces molire novas, numerosaque confer

Præsidia, hinc vigil observet custodia vallum.

Sulfuris hinc plumbique graves liventis acervos

Congere. Non & tela loco, non missile ferrum

Defuerit, multosque ceres quæ duret in annos.

Æreaque è celsis minitetur machina muris.

Est quoque pacis opus, vulgi componere mores

Legibus, & regni in curas adhibere Catones,

Quos & canities, & nullo flexilis auro

Vestium
luxus, &
ludorum,
patrimonia

Commendat virtus, & longa peritia rerum.

Quin & luxuriam, & peregrino è murice vestes,

Ful-

LIBER SECUNDUS.

45

Fulgentes auri radiis, minioque superbas
 Imperii censura vetet, ludosque nocentes
 Talorum, & jactus, unâ qui absumere census
 Nocte solent, dextrasque truci conferre duello.
 Scilicet his (bello meliùs servanda futuro)
 Nobilitas perit ante diem, mœstique parentes
 Immatura gemunt natorum funera. Felix
 Gallia, quæ potuit tantos avertere luctus,
 Atque usum gladii, & pugnas inhibere cruentas.
 Mortua quin etiam cælorum corpora, versis
 Ad solem plantis, infami appendere trunco
 Imperat, & sanie perfusa madescere ligna.
 Impiæque exemplis certamina talibus aufert.
 Supplicia hæc utinam toto statuantur in orbe,
 Præclarumque decus Lodoici imitata sequantur
 Secula! Nam quæ pugnandi tam dira libido
 Impulit humanas in mutua vulnera mentes?
 Non feritas movet illa lupos, movet illa leones.
 Armentis, gregibusque nocent: fremit ira, famesque
 In dispar genus, & socialia fœdera fervant.
 At nos, quos numen, ratio, natura, fidesque,
 Et patria, & germanus amor, teneræque ligavit
 Nexus amicitæ, verbo si lædimur uno,
 Protinus arma manu rapimus, vitamque animamque
 Projicimus ferro, & stygias properamus ad undas.
 Ante tamen quàm Rex populi scelera impia tollat,
 Virtutum exemplo præeat. Male vindicat ultor
 Quæ facit, & similis meritò quem poena reposcat.
 Postquam incorruptæ præluxit imagine vitæ,
 Tum procerum luxumque premat, venerisque pudendæ
 Crimina: lascivi spectacula fœda theatri,
 Furta Jovis, fidique vagos pastoris amores,

diffipan-
 tium, usus
 interdicen-
 dus.

Duellum,
 Ludovici
 XIV. regis
 Christianis-
 simi exem-
 plo, abo-
 lendum.

Reges vir-
 tutis exem-
 plo prælu-
 cere oportet.

Lasciva
 theatri spe-
 ctacula
 prohiben-
 da.

Et

46 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Et quæcumque animum spectata libidinis æstu
 Corripiunt. Sit scena decens, sit digna pudicis
 Auribus. Herculeos resonent aulæa labores,
 Factaque clara ducum, pennis super æthera virtus
 Quos tulit, & memori commendat gloria famæ.
 Longa nec in seram ducant convivia noctem.

Epularum
 & vini in-
 temperan-
 tia, desidia
 & crimi-
 num nu-
 trix.

Quibus ex-
 ercitationi-
 bus nobili-
 um ado-
 lescentum
 animos, ve-
 terum Ro-
 manorum
 exemplo,
 instituere
 princeps
 debeat.

Sit cyathis certare nefas, Bacchoque litare
 Hautibus in lucem paribus. Temulentia nutrix
 Criminis. Hinc lites inimicaque jurgia, nec non
 Et ratio, & nimio sensus humore stupentes,
 Et sensim tremuli labefacto corpore nervi.

O quanto melius circo exercere juventam
 Pulvereo, indomitosque, & adhuc in fræna rebelles
 Flectere equos gyro, & fluvios innare patentes.
 Tum peditem conferre manus, &, principe coram,
 Fossarum superare moras, transcendere vallum
 Saltibus, & ficti certamina discere martis.

Dein tolerare sitimque, famemque, & solibus uri.
 Nec non & rigidæ glaciem contemnere brumæ,
 Et densas Aquilone nives, dum cursibus apros
 Exagitat, volucris transfigit & ilia plumbo.

Talibus armorum auspiciis, crudâque palæstra,
 Pectora nobilium sensim indurescere marti

Gaudeat, & meritis Cæsar sua præmia ponat.

Sic olim Ausoniae primo sub rege juvenus,

Romulæque acies micuère: & subditus orbis

Agnovit dominam postrema ad litora Romam.

Quales esse
 debeant
 oratores,
 qui regum
 legationi-
 bus fun-
 guntur.

Deinde oratores, mediâ qui visere pace

Regna aliena solent, juris linguæque peritos

Præcipua de stirpe legat; queis fidere sensus

Arcanos princeps, rerumque negotia possit.

Illis cura, dolos, regumque latentia furtim

Nof-

Noscere consilia, & tacitos prædiscere motus,
 Seu pacem, martemve parent: ne perfidus hostis
 Irrumpat subito secura in moenia bello,
 Improvisa ferens latis incendia campis.
 Ergo ubi contigerint peregrinæ litora terræ,
 Primùm animos procerum largis sibi jungere donis
 Instituunt. Aurum tenui se immittere rimâ
 In regum secreta solet. Non ænea turris
 Centum clausa feris, triplicique impervia vallo
 Inclusam Danaën potuit defendere, ne qua
 Juppiter aurato perumperet ostia nimbo.
 Ista tamen monitis absint commercia nostris.
 Nec minus interea mores, geniumque suorum
 Providus exploret Cæsar: queis credere fines
 Imperii, clavesque & propugnacula regni
 Audeat, impositasque jugis sublimibus arces.
 Muneribus captus portas ne forte recludat
 Proditor, & patulis admittat moenibus hostem.
 Quin & præsidii crebrò transferre cohortes
 Mutata statione juvat. Nunc miles in ortum
 Tendat ab occasu; dumque anni vertitur axis,
 Aspiciat gelidis positas Aquilonibus urbes.
 Sic fraudi spatium deerit, semperque recentes
 Excubiæ spes hostiles & munera fallent.
 Præbeat & faciles rigidis censoribus aures
 Qui meliora monent, quos nec timor edere verum
 Regalis vetat, & mores culpæ finistros.
 Turpis adulator procul exulet. Ille filendo,
 Palpandoque nocet: regni neque commoda curat,
 Sed sua, & ingenium formas inflectit in omnes,
 Vertumno versatilior, Janoque bifronti.
 Præcipuè augustus doctas exerceat artes

Curandum
 principi ut
 fidos & vi-
 giles ar-
 cium gu-
 bernatores
 habeat.

Militum
 præsidia
 cur sæpius
 mutanda.

Princeps
 vera mo-
 nentes au-
 diat, adula-
 toribus ne
 fidat.

Artium ac
 scientia-
 rum sit

Mœ- mœcenas.

48 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Mœcenas, studiisq; animos accendat inertes.
 Sit novus antiquo pictor qui certet Apelli,
 Et speciem mutis vitamque coloribus addat.
 Phidias alius statuas imitetur, & artem
 Æmulus, & Latii priscos instauret honores.
 Namque his Ausoniæ populi viguisse feruntur
 Artibus: & veteres ostentat Roma figuras.
 Laöcoon saxo moritur, natosque, patremque
 Marmoreus spiris serpens ingentibus ambit,
 Involvitque truci nexu, & latera ardua mordet.
 Ille manu strictos pugnans divellere nodos
 Dat sine voce sonum, moriensque in marmore vivit.
 Nec Latiae pereat decor & facundia linguæ.
 Græcia nec nostris contendere victa poetis
 Audeat, & profugas Pindi de vertice Musas
 Austriacas vertisse gradum miretur ad oras.
 Astrorum occasus alius demonstret & ortus,
 Obliquasque vias solis, lunæque labores.
 Quæ lenta hybernæ minuant obstacula lucem,
 Quæ pluvix, ventisque domus; quo fomite fulgur
 Emicet, attonitusque fragore remugiat orbis.
 Denique quidquid habent veterum monumenta virorum,
 Regno collectum princeps miretur in uno.
 Imperii sic crescet honor, cunctasque per oras
 Fama volans, doctæ sparget præconia gentis.

Elegans
 Laöcoontis
 statua.

LIBER

D E

I N S T I T U T I O N E

P R I N C I P I S

L I B E R T E R T I U S.

Postquam animo firmis pietas radicibus hæsit,
 Et toto princeps concepit pectore numen:
 Utque procul regno vitia, & genus omne fugavit
 Desidiæ, & stimulis studiorum accendit honestis,
 Pectora nobilium formans, floremque juventæ:
 Ipse quoque ingenium varias convertat ad artes,
 Palladiæque aciem & palmam meditetur arenæ.

Principio leges patriæ, sancitaque discat
 Jura fori, sitque ipse sui pars prima senatûs.
 Ut, quando in geminas scindit se curia partes,
 Legibus hinc atque hinc certans; discernere veri
 Argumenta sciat, tortosque evolvere nodos:
 Sive opus est pacis, seu belli exquirere causas.
 Maturisque puer talem se præbeat annis,
 Qualem mirata est Leopoldum implexa secantem
 Austria nuper avum: qualisque per ardua fulget
 Consilii gravitate pater. Quo principe legum
 Constat honos; dant terga fugæ fraudesque, dolique,
 Atque aliena nigri rapientes pabula corvi.
 Deinde animum stimulet Salomonis gloria, quo non
 Hebræas alter rexit sapientior urbes,
 Lux populi, judexque sui. Prudentia regum

Princeps sit
 legum pe-
 ritus, &
 concilii sui
 anima.

G

Pro-

50 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Propria dos, fulvamque super micat una coronam.

Talibus accensus juvenilia pectora curis,

Æquis subjectum moderetur lancibus orbem.

Cosmogra-
phiam cal-
leat.

Proxima, terrarum immensos cognoscere tractus,

Cura sit, & quo quæque serant sub sidere gentes:

Tum varium terræque situm, faciemque locorum.

Discere, & ingentem tabulâ concludere parvâ

Oceanum, atque humero stellas Atlanta ferentem.

Apparent alio terræ sub sole jacentes,

Æthiopumque domus, canæque Aquilonibus oræ.

Hic juyat obtutu discernere protinus uno

Flumina, piscososque lacus, vallesque profundas,

Et nemora, & cœlum ferientes vertice montes,

Litoraue, & portus nautis trepidantibus aptos,

Et numerosa vago quæ tunditur insula ponto:

Dein quem quæque locum teneat maris. Anglia Flandris

Proxima litoribus, triplicique superba coronâ

Tollitur, & Boreæ glaciale respicit ursam.

Certat & æquoreis Batavis, quis maxima ponto

Vela paret, geminoque ferat commercia mundo:

Certiùs aut quis acu claros notet arte triones

Nocturnum per iter, gelidosque Lycaonis ignes.

At qua vicinos Hispania respicit Afros,

Oppositumque secat litus mare, quaque remoto

Volvitur Euxino, & Nili septem ostia pulsat,

Multa mari medio jacet insula: fertile regnum

Trinacriæ, Cererique manens gratissima tellus,

Rapta licet matrem Proserpina fleverit: at nunc

Elysiùm tenet, & fuscâ negat arce reverti.

Illie flammæque globos vomit Ætna; retorquet

Enceladus fessum quoties latus. Ultima ponti

Cyprus habet, prisco quondam regnata Sabaudo:

Ida-

Idaliæ nunc sacra Deæ mollissima tellus.
 Inter utramque jacet, Libycis pulsata procellis,
 Creta Jovis nutrix, olim Minoia regna.
 Nunc Venetis pars parva manet: ferus abstulit hostis
 Cetera, servitioque premit. Vetus oppida centum,
 Centum arces numerare solet. Sed scilicet olim
 Pasiphaës scelere infamis, tauroque biformi,
 Funeribusque virum, quos tecti dædalus error
 Perdidit, & varios lufit via secta per orbis.
 Ægides monstrum donec fatale peremit,
 Cæca, Ariadna, tuo relegens vestigia filo,
 Et socios turpi exolvit, patriamque tributo.
 Cetera turba per Ægæum dispergitur æquor
 Angustis divisa fretis: ubi candida monstrat
 Saxa Paros, niveoque micantes marmore rupes.
 Et Lunâ celebris Delos, nec Apollinis aris
 Clara minùs; multos (si famæ creditur) annos
 Mobilis: at partu postquam est enixa Dianam,
 Firma stetit, patiens ventorum atræque procellæ.
 Quid memorem Ioniis numerosas Cycladas undis,
 Iariam, lapsas servantem ex æthere pennas,
 Remigium pueri infelix, Naxonque superbam
 Baccho, & Vulcani celebratam nomine Lemnon?
 Quid tenui ponti discrimine Seston Abydo
 Avulsam, & turrin, clarasque natatibus undas?
 Quæ loca divinis olim cantata poëtis,
 Omnia barbarico jam nomine Turcia signat.
 Hoc iter emensis, longasque Propontidis oras,
 Hellepontiacæ fauces panduntur, ubi arcto
 Europam atque Asiam Neptunus limite scindit.
 Augustæ hîc sedes, & mœnia Constantini,
 Christiadûm fabricata manu. Nunc rapta tyrannus

52 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Exterus (ô patriæ pudor atque infamia nostræ!)
Imperio tenet, & furto lætatur inulto.

At nunc ista pater repetet tuus. Aspice princeps,
Huc & spes, Leopolde, tuas, huc lumina verte,
Nec pigeat pictâ cognoscere cuncta tabellâ

Quæ genitor tibi regna parat; postquam ultor eõas
Franget opes ferro, & victis dominabitur Argis.

Quo nunc tendit iter celeri victoria pennâ,
Indomitæque ardent aquilæ perrumpere. Nec fors
Impediet cœpti justissima præmia belli.

Nunc Heliconæ Deæ mihi pandite, nunc juga sacri
Scandere Parnassi timido concedite vati.

Tuque animos, tuque ora mihi, palmasque recentes
Qui præbes, jamque attonitam mavorte secundo

Lætitiâ Europam incendis, da maxime Cæsar
Te facilem, dexterque novis conatibus adsis,

Dum tibi subjectum tua gloria vindicat Istrum.

Pugnæ recentioris ad Petrovaradinum, & præclarissimæ, solis Cæsarismis, principis Eugenio duce, relatæ victoriæ descriptio.

Arma virosque juvat, pugnamque referre cruentam,
Vulneribus dum terra madet, campique redundant

Sanguine barbarico, spoliisque altaria victor
Accumulas, palmæque Deo transcribis honorem:

Dumque metum Venetis Neptunus ovantibus aufert,
Hostilesque fugat nocturna per æquora puppes,

Et Melitæ, Hispanæque rates fugientibus instant:
Romaque jam duplici gaudet cumulata triumpho.

Prima juvat tanti revocare exordia belli.

Vanam Turcæ rumpendi fœderis causam prætexunt.

Barbarus icta ferox inopino fœdera marte
Ruperat. Hic auri cupidus, quod fœnore princeps

Vallachus exiguo Venetæ transmiserat urbi,
Thesuros sibi deposcit, martemque minatur

Threïcium, jussis mora si nectatur. At illi
Obstant justitiæ memores, tabulasque, fidemque

Pro-

Prodere posse negant. Ergo omnem milite multo
 Commovet, educitque Asiam; terrâque marique
 Invadit Pelopis dictum de nomine regnum.
 Inde iter Italiam versùs sibi pandit, & omnem
 Fœderis oblatam legem intractabilis odit.
 Ergo perfidiæ impatiens movet agmina Cæsar,
 Flumineamque Istro classem movet. Ocyus ingens
 Hungariæ extremas exercitus occupat oras,
 Eugenio duce tutus, & insuperabilis hosti.
 Noluit at prudens hostilem ut primus in agrum
 Rumpat, vel sanctæ violet commercia pacis:
 Tutetur Marte imperium, vim vique repellat.
 Interea dux Ismarius bis millia centum
 Pectora, & armati vires Orientis agebat,
 Sorte ferox prima, & Veneta jam clade superbus.
 Quis mihi nunc variâ missas regione cohortes
 Explicet, atque habitus armorum & nomina gentis?
 Eoæ fulgent acies, Arabesque remoti
 Thurilegas liquere domos, quique ostia ponti
 Rubra colunt, quique arva vagi pinguiissima Nili.
 Et Dacique, Scythæque, sagittiferique Geloni:
 Et Boreæ de parte truces, arcuque sonantes
 Parthi: nulla quibus cursu velocior acres
 Gens inflectit equos, aut tergo spicula mittit.
 Marte tamen pubes infirma, nec ordine pugnans.
 Quippe fugâ montes, rapidosque natatibus amnes
 Trajiciunt, prædamque sequi, non pectus in hostem
 Ferre solent, retrahuntque gradum quâ densior igne
 Mars tonat, & misera socios in cæde relinquunt.
 It melior pedes in flammis, & acinacis usu
 Promptior, à Jano, miles, cui barbara nomen
 Terra dedit, sumptis Janitfarus horridus armis.

Pelopone-
 so, five
 Moreâ oc-
 cupatâ, Ita-
 liæ minan-
 tur.

Cæsar ex-
 ercitus &
 classem
 Danubio
 mittit.

Barbaro-
 rum exer-
 citus quan-
 tus, &
 quàm variis
 ex nationi-
 bus colle-
 ctus.

Tartaro-
 rum equi-
 tatus velo-
 cissimus,
 sed prædæ
 avidior,
 quàm pu-
 gnæ.

Janitfaro-
 rum virtus
 præstan-
 tior.

Mit-

54 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Mittit & innumeras Istro Romania turmas,
 Mœotisque palus, Tanaisque, & dives equorum
 Thracia, finitimæque urbes, vicinaque Græcis
 Epirus. Nec non Tyriæ, libycæque triremes
 Millia multa vehunt, & nigris pontus arenis
 Decolor, Euxinas fluctu qui verberat undas.
 Qualis ubi autumno Boreas, vel nubifer Eurus
 Incumbens nemori violentior, excutit altè
 Luxuriam foliorum, atque omnem fronde caducâ
 Spargit humum, vallesque comis flaventibus implet:
 Haud secus eoi variæ de partibus orbis
 Confluxere acies, & inundant undique terram,
 Tam variæ linguis, habitu quàm corporis, & queis
 Aspectum terrent armis, solemque laceffunt.
 Jamque ardens ripas hostis properabat ad Istri,
 Quà celer, obliquusque alienis influit undis
 Savus, & hostiles fluctu discriminat agros.

Eugenius contrà fines, armisque tuetur
 Hungariam, nec castra movet, propiorque Tibisco
 Hæret, & è specula motusque, animumque, dolosque
 Threïcii ducis observat. Quem ut rura petentem
 Nostra videt, Savoque instratos scandere pontes,
 Rumpere iter ferro, & tectis immittere flammæ:
 Tum demum, ut telis venantum excitus, ab antro
 Profiluit, fremuitque leo, fulvâque comantes
 Excutiens cervice jubas, interritus hostes
 Fertur in adversos, atque ignea lumina volvens
 Vulnus amat, rictuque inimica hastilia mordet:
 Haud secus ardescitque animo, & spe præcipit hostem;
 Festinusque aquilas Istri trans fluminis oras
 Urget, iter celerans: animansque ad prælia ductor
 Austriacas acies marti parat, atque ita fatur.

Quam

Turcæ pri-
 mi trans sa-
 vum in Sla-
 voniam ir-
 rumpunt,
 omniaque
 cædibus &
 incendiis
 vastant.

Quam votis optastis, adest jam copia pugnae.
 Non opus est caecae tectos caligine sylvae
 Pellere, difficilesque aditus, faucesque malignas,
 Et caesis molem arboribus perrumpere ferro,
 Fossarumve moram, aut fluvios superare rapaces.
 Hoc quondam rupistis iter (Taurinia testor
 Moenia, & Hannoniae saltus) Nunc aequore campi
 Consistunt, nec adhuc trepidi tellure teguntur.
 Eia! animos revocate: patet latus omne ruinae.
 Dixit, & extemplo vaginam diripit enses
 Fulmineum. Hoc comitesque duces, avidusque cruoris
 Miles agit, strictoque seges micat horrida ferro.
 Interea praemissi equites qui certa reportent,
 Explorentque aditus, hostiliaque agmina lustrent.
 Ibant lorica tecti capita alta ferentes,
 Armatique comas galeam: cristasque rubentes
 Aura movet: quos ductor agit Brunerus in hostem,
 Palsius &, qui magnanimae regit agmina pubis.
 Exultat campo sonipes, generosaque tollit
 Pectora: pulveream glomerat densa ungula nubem.
 Quos simul adverso venientes agmine vidit,
 Agnovitque procul numerum rarasque cohortes,
 Hostis ovans campis equites effundit apertis,
 Millia multa virum fortissima pectora, & omne
 Martis barbarici robur. Quos Palsius heros
 Excipit impavidus, certus non cedere, & illo
 Metitur fortunam animo, quo sustinet ignem,
 Spiculaque, incurfusque acres, & acinacis ictus,
 Ter numero licet inferior. Sed scilicet ardor
 Nescit Teutonicus fugientia vertere terga:
 Aspiratque animos justae fiducia causae.
 Jamque diu imparibus certatum cominus armis

Eugenii
 Principis
 ad Caesarem
 exercitum ora-
 tio.

Comitum
 Palsii inter-
 rita virtus.

Cum.

56 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Brunerus,
militis Au-
striaci du-
ctor egre-
gius, equo
labente ca-
pitur, &
contra jus
belli truci-
datur.

Cum medio infelix capitur Brunerus ab hoste,
Ut dextrâ, lævâque ardens ferit, & rotat ensem,
Sternaci revolutus equo. Quem barbara vinctum
Bistonidûm abducit legio, castrisque reportat.
At Thracum non ille manu morietur inultus,
Impia perpeffus captivo vulnera collo.

Ultor adest, qui triste nefas, cædemque cruentam
Militis egregii, quem fors inimica fefellit,
Excidio Turcarum, & regni clade piabit.
Interea (plures quamvis dedit ardua letho
Dextra viros) fessi numero ne forte fatiscant
Oppressi Austriadæ, paulatim excedere pugna
Visum. Sed nec terga fugæ properata dederunt :
Ordinibus pugnant lentè cedentibus, & se
Incolumes tandem sociorum in castra tulerunt.

Tertia Phœbeos aurora eduxerat ignes.

Cùm pugnae signum, mediâ stans acer arenâ,
Eugenius dedit : ac subito perterruit hostem
Armorum aspectu plenis exercitus alis :
Divisum quem Danubio, ripâque remotum
Crediderat. Castris non jam circumdare vallum
Tempus & arma sinunt : prædæque exposita supellex
Belli tota manet : Tyriâ tentoria mille
Texta manu, tum mille greges, armentaque, & auri
Pondera barbarici : dives quæ cuncta tyrannus
Collecta in nostram dederat stipendia cladem.
Nulla sed invitis speranda est gloria Divis.
Quippe ubi personuère tubæ, & vis sulfuris atra
Abstulit albentem piceâ caligine lucem,
Irruit adversum densâ vi primus in hostem
Eugenius, famâ dudum multoque triumpho
Nobilis. Igne tonant ripæ, teretique metallo

Mille

Mille volant per inane globi. Simul excita tellus
 Barbarico clamore tremit. Ter reppulit hostis
 Militis Austriaci incursum : ter versa retrorsum
 Agmina, turbatisque acies rediere manipulis.
 Et nisi cura vigil, præsensque ad singula sensus
 Principis, inceptæ reparasset damna ruinæ :
 Obruerat numero Austriacos, palmâque superbus
 Barbarus, Hungaricas victor penetrasset ad arces.
 Sed medium extremas robur quod dividit alas
 Collectum adversos tantâ vi fudit in hostes,
 Agmina ut obnixus perruperit. Inde solutum,
 Turbatumque urgens equitem volvitque, fugatque,
 Præcipitemque premit. Nec respirare potestas
 Ulla datur, fractisque aciem instaurare ruentem
 Ordinibus. Simul hoc tumulo prospexit ab alto
 Ismarii ductor martis, clademque suorum
 Agnovit; medios sese moriturus in enses
 Intulit, & letho laqueum prævertit honesto.
 Quis stragem peditum horrendam, quis cædis acervos
 Explicet, aut possit numerum censere cadentum?
 Ter decies millena premunt morientia terram
 Corpora. Diffugiunt alii, & cita vulnera tergo
 Accipiunt. Spoliis in noctem oneratur opimis
 Miles ovans, avidæque patent tentoria prædæ.
 Dein imposta Temi, & multâ defensa palude
 (Juppiter assiduis quamvis nigresceret Austris,
 Tentarentque hostes variis assultibus, urbi
 Mittere suppetias, & iter perrumpere ferro)
 Urbs capitur, totamque tibi jam maxime Cæsar
 Hungariam, & tractum Borealis subjicit Istri,
 Usque sub Euxinas quâ litora porrigit oras.
 Natalem, Leopolde, tibi sic Carolus annum

Principis
 Eugenii
 ductu ac
 virtute
 præclarissi-
 ma de hoste
 numerosis-
 simo relata
 victoria.

Temesva-
 rinum, mu-
 nitissimum
 Turcarum
 propugna-
 culum, ob-
 fidetur &
 capitur.

58 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Inchoat, & palmâ cunas prætexere gaudet,
Exemplis animans ad fortia facta paternis.

Eugenii
Principis
laus.

Quare age, & Eugenio (veniet dum fortior ætas)

Sub duce, militiæ primas cognoscere leges

Incipe, & in varias aciem disponere formas.

Nulla etenim grave martis opus meliore magistro

Scire potes: non si ipse adsit cristatus Achilles,

Ignea vel volucres agitans Bellona quadrigas.

Pauca, mihi quæ scire dedit Gryneus Apollo,

Accipe, nec memori dubita committere menti.

Quo loco
castra me-
tari oport-
teat.

Antè loci facies, quàm figere castra parabit,

Est lustranda duci. Pars hæc aptissima terræ,

Flumineas ubi rivus aquas, potumque ministrat.

Quo bellator equus, fessos quando æthere præceps

Phœbus agit currus, artus sudore fluentes

Abluat, & madidâ referat vestigia ripâ.

Et juvat objectu nemoris latus undique claudi

Oppositum: insidiis fallax ne irrumperè possit

Parthus equo celer, & raptas avertere prædas.

Planities mediis semper gratissima castris,

Pinguis ubi flavis lato æquore campus aristis

Fluctuat, ablatamque gemet miser incola messem.

Prataque vicinas ornet viridantia ripas,

Pabula cornipedi quæ nocte recentia præstent.

Excubiæ
quomodo
disponen-
dæ.

Stet procul in celsis speculator montibus, omnemque

Eminus aspectum captet, quando agmina tutis

Fessa jacent campis, aut ludo tempora ducunt.

Tum noctemque diemque vigil custodia circum

Excubet, atque aditus castrorum & limina servet.

Ufus explo-
ratorum
necessarius.

Est & opus fidis exploratoribus uti,

Turmarum numerum & motus qui cominus omnes,

Hostilemque situm, & taciti prætoria lustrent.

Sæ-

Sæpe hostes struxere dolos, noctisque per umbram
Improvisi adsunt, objectaque flumina vincunt.

Ipse etiam summo imperio qui cuncta gubernat,
Omnia lustret equo circum, vigilesque suorum

Excubias coram exploret. Tum sæpe coacto

Concilio heroum, belli de rebus agendis

Consultat: an dubiæ tentare pericula pugnae,

Cingere vel flammis & muros rumpere ferro

Conveniat, celsasque aperire tonitribus arces:

Aut tegere, & tutâ patriam statione tueri.

Omnia quæ ducibus sunt expendenda, prius quàm

Irrita mavorti committant vota sinistro,

Promeritâque luant temeraria prælia clade.

Si fueris numero inferior, munire memento

Castra, nec obliquis dubita proscindere terram

Aggeribus, validumque hosti prætere vallum.

Sin superat virtus, & adest tibi copia martis,

Pluraque condensæ numerant vexilla cohortes,

Rumpe moras, celer hostili dominabere campo,

Horreaque invenies profugis populanda colonis.

Tunc tibi promittet facilem victoria palmam,

Sive acie certare voles, seu scandere muros.

Est quoque principibus non cura indigna, nitentes

Pascere equos: seu quos Calabris in montibus, albis

Asperfit nigros maculis, atque ubera mater

Plena dedit; seu quos saltus & Ibera vagantes

Per juga maturis soles fervoribus urunt.

Hi melius, dum victor adit capitolia Cæsar,

Captivamque trahit pubem, se curribus aptant

Nigrantes, & fræna auro rutilantia mandunt.

At quos Eleis aluerunt pascua campis,

Curibus antevolant Zephyros capreasque fugaces.

Vigilantia
& prudentia
ducis.

Castra
quando
munienda.

Quando in
hostes ir-
rumpen-
dum.

Principum
est alere no-
bilium
equorum
greges.

60 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Dat validos Rhodopeque greges, dat Tartara tellus
Impexâ cervice feros, habilesque natatu.

Nostra quoque insignes Germania martis in usum

Nutrit equos, suctos operi, duroque labori.

Armatumque ferunt equitem, cui lamina ferri

Pectus obit, vastoque tremit sub pondere tellus.

Agmine de tanto princeps, qui corpore præstant,

Seligat, & stabuli domino committat alendos.

Noscere nec labor est generosæ semina matris.

Generosi
equi indi-
cia.

Indicium virtutis erit, quibus ardua cervix

Tollitur, & crebris auras qui hinnitibus implent.

Tum formam observes, gressumque, & corporis artus.

Ignem micent oculi, motæque ad sibila virgæ

Exiliant, hucque instabiles vertantur, & illuc.

Sit teres ad costas alvus, diductaque tergum

Spina cavet; caudâ gressus feriantur ab imâ.

si obno-

Cruribus & tenues incedant, pectore lati:

Luxurientque jubæ faciles per colla, per armos.

Equi bello
destinati
quomodo
exercendi.

Ex his quem Bellona furens sibi vindicat, & qui

Magnanimum tergo accipiet, rapietque per hostes

Heroëm, binos jam tum cum expleverit annos,

Affuefcât lituo: circùm crepet auribus ignis

Explosus: pulsa arma sonent: spectetque micantes

Impavidus gladios, atque æra vomentia flammâs.

Tum motum fræni ac stimulos patiat, & acres

Inter equos primus torrentes innatet undas:

Sive opus est celso alacrem conscendere montes,

Sive latus versare, atque agmina ducere gyro.

Qua ratio-
ne equi
exercendi,
qui princi-
pum vena-
rioni ser-
vantur.

At quem clamoris servas venatibus, alto

Exercere juvat luco, atque affuescere fylvis.

Incurvos subter discat se vertere ramos,

Arduus & mediis latratibus arrigat aures,

Cor-

Cornua cum crepère, ruuntque à montibus arsi.
 Ardeat & densas cursu perumpere aristas,
 Per segetes si quæ sonuit fera: seu lupus imâ
 Valle fugit, campoque volans cita cerva patenti.
 Cum redit, actutum fumantes intège costas,
 Ferventemque fove stabulo & præsepibus altis.

Ante tamen quam regales tradatur in usus,
 Assiduo cultu, & longâ ferus arte domandus.
 Forte modum quæras, quo discant regia collo
 Fræna pati, & faciles præbere sedentibus armos?
 Mane novo cum rector adest, sonuitque flagello,
 Deducunt famuli alipedes, atque ora capistris
 Impediunt, naresque tenaci forcipe prensant.
 It saliens animosa cohors, ubi circus arenæ
 Panditur, & viridi circumdatur area limbo.
 Hic sonipes curvis exercet flexibus artus,
 Inque latus pendens alternos crura per orbes
 Volvit, anhelanti similis: mox tramite recto
 Funditur, & summas fugiens vix signat arenas.
 Haud aliter puro sublimis in aère Nifus
 Pendet, & immotis tacito natat æthere pennis,
 Lentus agens gyros, vicinaque sidera lustrans.
 Tum volucrem si forte videt sub nube columbam,
 Igneus in prædam pernicibus emicat alis:
 Illa volat, celeresque fugâ prævertitur Euros,
 Nec minùs hic pennâ timidam stridente fatigat.
 Hoc princeps juvenis stadio exercetur, equosque
 Et fræno discit regere, & calcaribus uti.
 Primùm utero procul averfas extendere calces
 Sit memor: assiduo ne saucius ilia pulsu
 Sæviat, & mediâ sessorem effundat arenâ.
 At latera atque armos genibus premat. Omnis ab armi
 Moti-

Equorum
 exercitatio
 multiplex.

62 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Motibus ars pendet, nec solas audit habenas
 Acer equus: celsum arrectas seu tollere in auras,
 Flectere seu lubet obliquo vestigia gressu,
 Transversumque movere latus (velut æquora cancri
 Ima legunt) saltuque humilem transmittere sepem.
 Sunt quoque qui stantes, vacuâ cervice prehensâ,
 Currentem saliant in equum, tergoque feruntur.
 Cursu alii in medio jaculatas sulfure glandes
 Intenduntque scopo, & palmæ sectantur honorem,
 Tollitur in cœlum vario certamine clamor.

Ferarum
 caveâ emif-
 farum pu-
 gna, di-
 gnum prin-
 cipe specta-
 culum.

Sunt etiam juveni spectacula principe digna,
 Egressum caveâ villis nigrantibus ursum,
 Quem tenuit carcer ferratis undique pinnis,
 Commissum spectare lupo, canibusve Britannis,
 Attollentem humeros erectum, atque ore frementem,
 Amplexuque feras argentem ad pectora pressas.
 Aut tygres contra maculosas ire leonem
 Unguibus horrendum: ast illas hinc saltibus, atque hinc
 Vertere sese agiles, astuque evadere rictus.
 Hos motus, irasque sonanti fistula nitro
 Circùm explosâ premit, fumoque ac sulfure terret:
 Proripiunt sese, caveisque & carcere condunt.

Venatio
 principibus
 propria.

Et juvat in lucos latrantibus ire molossis,
 Sylvestremque agitare suem: moriūque prehensis
 Auribus, hinc illinc collo pendere tenaci
 Dente canes: fixo donec trans ilia ferro
 Volvitur, & nigrum moriens vomit ore cruorem.
 Nunc leporem hirsutis latitantem expellere dumis,
 Agmina sectari perdicum, ipsasque volantes
 Dejicere, & nimbo crepitantis sternere plumbi.

Musicae
 quoque a-
 mantis esse
 solent.

Scilicet his studiis curæ minuuntur edaces,
 Et regni relevatur onus. Nunc cantibus aures

In-

Intentas adhibere iuvat, citharæque canoræ.
 Quippe decent magnos hæc oblectamina reges:
 Testis avus, Leopoldè, tuus: quo doctior alter
 Non fuit Aufriadùm discrimina scribere cantûs
 Transversis signata notis: ubi dirigit artem
 Linea, sublimesque docet nunc tollere in auras,
 Nunc in humum labi, tremulamque revolvere vocem.

Infamem interea Venerem declinet, & ignem
 Idalium, nigro quâ nulla nocentior Orco
 Profilit, atque animos pestis consumit inertes.
 Quid? quod & exemplo proceres trahit? Hinc scelus omne
 Funditur, & totâ illuvies dominatur in aula.
 Grande nefas, odisse probos, quorum agnita virtus
 Terret, & innocuis sceleratos moribus urit.

Adde quod est sceleri terror comes, & Deus ultor
 Imminet. Imperium Babylonis rege perempto
 Delicias luxumque inter nox abstulit una,
 Divisumque dedit Medo. Quis crimina nescit
 Impia, & innocuos telo stridente petitos,
 Præcipitisque fugæ cædem, dispersaque castra
 Ciffiadæ? patrios qui sparsit sanguine montes
 Ense super stricto incumbens. Quid cetera dicam
 Supplicia, inque bovem verso transisse tyrannum
 Corpore, mugitu lambentem pascua torvo?

Quid pulsum regnis, Brutoque ultore fugatum
 Tarquinium, thalamos ausum incestare pudicos?
 Non eget exemplis feralibus indole natus
 Aufriacâ. Nec enim ingeniti domus illa pudoris
 Immemor, aut tædæ socialis adulterat ignem.

Mirabar cur prisca aquilas insignia gestent.
 Causa patet: castum illa genus, mentisque rigorem
 Significant, duræque animum virtutis amantem.

Quip-

Illicita Venus
 principis
 detestanda.

Divina in
 principes
 impios &
 luxuriosos
 vindicta.

Aufriacæ
 continen-
 tiæ laus.

Aquilarum
 insignia
 Aufriacæ
 virtutis ve-
 ra imago.

64 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Quippe aquilas semper molles fugere columbæ,
Devotæ Veneri volucres, tectoque latentes.

Solem aquilæ radiosque ferunt, & in æthera gaudent

Tendere iter pennis, humilesque relinquere terras.

Tum volucrem celsis deprensam in nubibus hostem

Armatum, & rostro pariter nervisque valentem,

Unguibus invadunt, generosaque prælia miscunt.

Hæc est Austriacæ verissima gentis imago,

Hoc decus, hæc propria est antiquæ gloria stirpis,

Virtutis per iter conscendere culmina famæ,

Sternere ferro acies, hostes superare superbos,

Illecebras Veneris contemnere, cingere lauro

Tempora, perpetuis bellum finire triumphis.

Hanc in spem te fama, puer, te splendor avorum,

Teque patris virtus præsens vocat. Indue mentem

Dignam aquilis, tantisque parem natalibus, & te,

Et tua venturi mirentur facta nepotes.

Interea dum prima nitens tibi flore juvenus

Surgit, & ad sceptri paulatim adolescit honorem,

Perge animum excolere, & studiis vigilare severis,

Atque onus imperii meditari, artemque regendi.

Prima elementa tibi nostræ cecinere Camænæ,

Virtutisque viam monstrarunt. Nunc juvat alto

Saxa notare mari, scopulosque aperire latentes,

Naufragio regum infames, populique ruinâ.

Imprimis regni caveat moderamina princeps

per se regat. Linqere concilio procerum, dominisque ministris.

Et re, non solo præstet se nomine regem.

Desidia imperii pestis. Nil principe molli

Turpius, & comites sceptri fugiente labores.

Privatum interea videas pinguescere censum,

Jura patere dolis regalia: dum sua quisque

Com-

Commoda (communi neglecto fœnore) quærit
 Per fas, perque nefas, & vectigalia fraudat.
 Tum furtim ablato minuunt æraria fisco
 Auri avidæ prædæque manus. Sic maxima quippe
 Regna cadunt. Succedit iners & turpis egestas
 Principis : imperii spoliis onerantur avari.
 Regibus à nostris Dii talem avertite pestem.
 Thesauros & opes majestas sola requirit.
 Adde onus, & curam regni populique tuendi
 Hostis ab incurfu, pretiosaque tempora belli.
 At sudore tamen miserorum & sanguine princeps
 Abstineat, caveatque inopes cum civibus urbes
 Immiti vexare jugo, victumque diurnum
 Tollere, callosique penum exhaurire coloni.
 Sæpe etenim hybernâ villæ statione gravantur,
 Assiduoque veru, & lautæ nidore culinæ
 Absumptos luxère greges. Tria vespere fero
 Fercula septenis onerantur lancibus, ollæque
 Ingentes fumant. Neque villicus hiscere contra
 Sustinet, aut tergo gladios sentire fonantes
 Cogitur, & siccâ detergere vulnera mappâ.
 Hinc mistæ gemitu voces, hinc murmura plebis,
 Iræque & rabies : hoc denique semine nata
 Seditio : armatæque manus, populique rebelles
 Excussère jugum : raptisque penatibus, ultrò
 Hostiles acies, inimicaque castra sequuntur.
 Omnibus his accensa malis vigilantia crescat
 Principis, & pœnas scelerato à milite poscat.
 Pœna manus cohibet rapidas, laqueusque paratus
 Terret. In exigui deprensus crimine furti
 Pendentem celsâ vidi trabe. Lege severâ
 Compescenda venit violenti audacia martis.

Quamvis
 divitias re-
 quirat ma-
 jestas : non
 tamen sub-
 diti penitus
 exhaurien-
 di.

Cavenda
 agricola-
 rum crude-
 lis vexatio.

Militum
 grassato-
 rum rapinæ
 castigandæ.

66 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Miles præ-
dator bello
ignavus.

Disciplina
strenuos
alit.

Machiavel-
li Politica
principi ex-
ecranda.

Adde quod ante aciem trepidus stet ventris obesi
Miles, & assuetus patinis, pinguique rapinæ.
Strenuus ille manu, qui duros mille labores,
Pauperiemque pati, & galeâ potare paludem
Promptus erit, durâque famem sedare farinâ,
Et rigidum tolerare gelu, solemque potentem.
Ergo militiæ injustas compefcere prædas
Cura fit. Hic princeps Rhadamanthi immobile pectus
Induat, immiti lacerantis terga flagello,
Fluminibusque, rotisque, & vasti pondere faxi
Torquentis Stygio sceleratos carcere manes.
Munificus contra sit fortibus. Utque triumphans,
Victor & à pugna miles redit: agmina coram
Inspiciat, crebrâque ducum stipante coronâ,
Et merita, & laudes redeuntum, & nomina discat.
Impia præcipuè documenta, librosque nocentes,
Et Machiavellum, stygiique volumina monstri
Horreat à teneris princeps. Perfusa veneno
Pagina, contemptrixque Dei rerumque sacrarum,
Quid licitum, vetitumve, probet vel damnet Olympus
Nil curare docet. Nec honesti gloria mordet,
Sed thalamo vitium & virtus sociantur eodem.
Unius hic curam (quasi nullus in æthere vindex
Sit super, atque animæ fato solvantur in auras)
Utilitatis habet, præsentisque omnia vitæ
Metitur spatio, venturaque secula ridet.
Principio tali quæ dein præcepta sequantur
Digna vide, rivosque impuri respice fontis.
Nempe licet, quodcumque juvat. Non vincula regem
Ulla ligare valent, nec habent perjuriam crimen:
Causaque se facilis violandi foederis offert,
Ficta licet: vario quam obvolvère juris amictu

Con-

Conveniet. Si nulla subit : si deficit omnis
 Justitiæ , jurisque color , neque tædia pacis
 Ferre vales : vicina dolis vexare memento
 Regna , nec opprobriis dubita proscindere , donec
 Arma lacessiti cogantur sumere reges.
 Te propriæ timeant gentes , nomenque tyranni
 Lætus ama , nec amore animos vincire labores.
 Nexus amicitiaë scissâ procul exulet aulâ.
 Divide concordés animos : fere femina rixæ
 Perpetuæ , alteriusque alius conatibus obstet.
 Quæris religio quæ præstet ? Nulla tenenda
 Regibus. Est sua cuique Deus fortuna : nec auro
 Nobilius toto dominatur in æthere numen.
 Scilicet hæc illa est species & forma politi
 Principis. An poscant aliam sibi Tartara regem ?
 Cetera quid referam fœdi portenta magistri ?
 Romanam ut laceret Sedem , Mosemque cruenti
 Arguat imperii , coeli nec amore subactos ,
 Sed ferro narret populos ? ut prisca , recensque
 Religio dilapsa leves vanescat in auras ,
 Cæcaque fortuito credantur ut omnia motu
 Incertas mutare vices , fatove revolvi.
 Heu quantus miseros mortales decipit error ?
 Exitium non ante vident quàm sæva flagellum
 Tisiphone quatit insultans , sequiturque nocentes.
 Nam quicumque sacraë rupêrunt fœdera legis ,
 Ausoniæque fidem , positamque in rupibus arcem
 Deseruêre , citâ regnum involvêre ruinâ ,
 Si prisca sit habenda fides Annalibus. Amplam
 Constantini urbem , sceptrumque Orientis habebant
 Christiadæ , donec servabant integra summi
 Jura Sacerdotis , Romanaque sacra colebant.

Divina ul-
 tio in Im-
 peratores
 avitæ fidei
 desertores ,
 fautores-
 que hæreti-
 corum.

68 DE INSTITUTIONE PRINCIPIS

Tunc cecidit, manibusque extorsit Turcia nostris
 Imperium, cum nata cavis in faucibus Orci
 Hæresis eois vomuit contagia terris,
 Perfida cumque aris divortia fecit avitis.
 Has læsi poenas Deus exigit ultor honoris.
 Thracia quin etiam (quantumvis barbara, & aris
 Sacrilegis vani nomen Mahumetis honoret)
 Myftarum tamen arbitrio spem credere martis
 Dicitur : & quoties sacri consulta senatûs
 Spreta jacent, certâ toties temeraria clade
 Bella luunt : laqueo reduces periêre tyranni.
 At tantum si vana furit, poenasque reposcit
 Læsa superstitio : quæ nos vindicta sequetur,
 Impia deserto Latio si castra secuti,
 Scindamus fidei nativa exordia nostræ ?
 Ergo omnes superet curas Romana potenti
 Auxilio tutanda fides. Hoc cardine regum
 Vertitur omne decus, fors & prosperrima regni.
 Invidiæ quoque pestis edax vitanda. Tot hydris
 Pullulat, alterius titulis quot gloria surgit.
 Ambitio monstrum peperit, Discordia pavit.
 Quæris cur nostris Oriens non cesserit armis ?
 Obstitit Europæ livor. Dum Cæsar ad Istrum
 Fulminat, atque aquilis auroræ limina terret ;
 Irruit à tergo, palmæque retardat honorem
 Invidus, arma movens. Versas Victoria pennas
 Flectere, & in geminum se scindere cogitur hostem.
 Sic inclinatæ per crimina nostra resurgunt
 Res Asiæ, & fractæ reparantur cornua Lunæ.
 O pudor ! ô patriæ scelus indelebile nostræ !
 Cur non unanimes coeunt in fœdera reges,
 Communemque premunt armis socialibus hostem

Invidia
 principum
 pestis.

Exhortatio
 ad Princi-
 pes Christia-
 nos ut com-

Li-

LIBER TERTIUS. 69

Litus ad extremum Libyæ, Scythiæque paludes?
 Jam nunc terga fugæ dat Turcia: nec tamen omnes
 Explicuit fortuna finus: movet agmina solus
 Carolus, Austriacoque reportat milite palmam.
 Jungite Christiadæ vires: ferte agmina campis,
 Vela mari, geminumque alacres accendite martem.
 Non vos pugna vocat, sed præda: secate tyranni
 Imperium, & certi in partem properate triumphii.
 Cernite captivas Solymam trans æquora palmas
 Tendentem. Tædet miseram tot ferre labores
 Vinculorum, & servæ stridorem audire catenæ.
 Jam nunc, nulla mora est, vobis septem ostia Nilus
 Pandit, & æternis Tanais juga cana pruinis.
 At si nulla movet tantarum gloria rerum,
 Austriaci saltem fortunam avertere martis
 Parcite, fraternisque moram ne ferte tropæis.
 Invidia obscœnas stimulis exerceat umbras,
 Tartareosque agitet manes. Vos ætheris alti
 Expectat post fata domus, sedesque piorum
 Elysiæ, & manibus felix concordia nexis.

Nec decet horrentem reges attollere frontem,
 Lumina perpetuo versare ferocia fastu,
 Accessumque arcere metu. Sit amabilis oris
 Majestas, animumque serena modestia mitem
 Arguat. Inviso facies sit torva tyranno,
 Quem proceres odère trucem, dirisque merentem
 Devovet, & tacitis lacerat plebs territa votis.
 Ergo nec faciles præbere petentibus aures,
 Nec pigeat justas miserorum audire querelas,
 Annonâque levare inopes, miserescere sortis
 Afflictæ, tenuisque laris. Juvet extera messis
 Proventum patriæ sterilem, fulcosque vacantes.

ni Marte
 Turcicum
 Imperium
 evertant.

Princeps sit
 comis, af-
 fabilis, &
 beneficus.

Ple-

70 DE INSTUTITIONE PRINCIPIS

Plenaque felices fecundent horrea gentes.

Plura quidem vati superant memoranda : sed œstro

Hæc alii graviore canent. Me tarda senectus

Admonet, & juvenum prohibet tentare labores.

Viribus hoc impar nostris onus. Accipe Cæsar

Quæ dedimus, placido, quo respicis omnia, vultu.

Sæpe placet superis magno minor hostia tauro,

Cui pretium pietas, & dives amore voluntas

Ferre solet, donoque animus pretiosior omni.

Audacem me fecit amor, stimulosque potentes

Subdidit, Austriacâ quæ surgit origine proles,

Et patris virtus, & avorum gloria, quæ nunc

Principe te toto formosior orbe coruscas

Emittit lucis radios, famamque priorum

Vincit, & æternis addit tua nomina fastis.

Conclusio
ad Cæsarem.

FINIS.

IN

IN MEJERI
INSTITUTIONEM PRINCIPIS

EPIGRAMMA.

Cæcus Odissæiam cecinit jam debilis ævo,
 Dum minus alta tonans, nec sat Homerus erat.
 Tu primâ, MEJERE, fuisti ætate Tibullus:
 Cycneisne comis incipis esse Maro?
 Fabula jam vera est: longo qui tempore Musas
 Fugerat, en senior jam canit albus olor.
 Carmine carnifices fregisti junior Iras:
 Nunc scelerum, vindex, proteris omne genus.
 Occidit, heu! lecturus erat qui carmina Princeps!
 O veniat tantum qui legat alter opus.

J. G. KERCKHERDERE.

A P P R O B A T I O

Censoris ordinarii.

Poëma de Institutione Principis, Auctore R. do Adm.
 Patre Livino de Meyer è Societate Jesu, fuit venâ
 veterum Poëtarum: documenta Christiana, quæ Principi
 præscribit, sunt Augustæ Domui Austriacæ congenita. Uti-
 liter imprimetur. Datum Mechliniæ 6. Decemb. 1716.

JOANNES-BAPTISTA DE SMET
 Canonicus graduatus Ecclesiæ metro-
 politanæ, Seminarii Archi-Episcopa-
 lis Præses, librorum Censor.

F A-

FACULTAS

R. P. Provincialis.

INfrascriptus Societatis JESU per Flandro-Belgicam Provinciam Provincialis, potestate mihi factâ ab admodum R. P. N. Michaële Angelo Tamburino, Societatis ejusdem Præposito Generali, permitto ut P. LIVINI DE MEYER Societatis nostræ Sacerdotis *De Institutione Principis libri tres* trium ad id deputatorum judicio probati, typis *Eugenii Henrici Fricx typographi Bruxellensis* pro hac vice excudantur. In cujus rei fidem, has literas manu meâ subscriptas, & consueto Officii Sigillo munitas, dedi Bruxellis 12. Decembris 1716.

JACOBUS MATIN.

SUMMA

PRIVILEGII REGII.

CAROLUS VI. Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Diplomate suo sanxit, ne quis præter EUGENII HENRICI FRICX, Typographi Bruxellensis voluntatem librum cui Titulus *De Institutione Principis*, autore P. LIVINO DE MEYER, è Societate JESU in Belgio imprimat, five alibi locorum impressum in has inferioris Germaniæ ditiones importet, aut venalem exponat. Qui secus faxit exemplarium confiscatione atque alia gravi pœna mulstabitur; uti latius patet in litteris datis Bruxellis 15. Januarii 1717.

Signat.

LOYENS.

Th

5788